

Innhold

Direktøren har ordet	2
2016 – høydepunktene	3
STYRETS ÅRSBERETNING 2016	4
VEST-AGDER-MUSEET IKS – formål og organisasjonsform	4
Personale, arbeidsmiljø og administrasjon	5
Utfordringer.....	9
Takk til ansatte, frivillige og samarbeidspartnere	11
Økonomiske forhold.....	11
Revisors beretning.....	14
REGNSKAP 2016	14
ÅRSMELDING FRA VEST-AGDER-MUSEET	16
FORNYING.....	16
D/S Hestmanden	16
Tingvatn fornminnepark.....	16
Etikk og aktiv samfunnsrolle	17
Odderøya.....	17
Faglige prioriteringer	18
Nasjonale og lokale nettverk.....	20
FORMIDLING OG LOKALE AKTIVITETER.....	21
Besøkstall ved avdelingene	21
Formidling i Vest-Agder-museet	22
Formidlingsaktivitet ved avdelingene	25
// Kristiansand museum	25
// Gimle Gård.....	26
// Kristiansand kanonmuseum	26
// Odderøya museumshavn	27
// Setesdalsbanen.....	28
// Mandal museum.....	29
// Sjølingstad Uldvarefabrik	29
// Tingvatn fornminnepark og besøkscenter	30
// Lista museum	31
// Flekkefjord museum.....	32
FORVALTNING.....	33
Bygningsvern og vedlikehold ved avdelingene	33
Gjenstandsforvaltning og fotobevaring.....	35
Magasin og konservering	37
FORSKNING OG DOKUMENTASJON	38
STØTTE OG TJENESTER TIL EKSTERNE AKTØRER OG MUSEER	39
DIGITALE BILDER I AGDER (DBA)	40

Direktøren har ordet

For Vest-Agder-museet må 2016 sies å ha vært et godt museumsår! Det startet med at Odderøya museumshavn var nominert til *European Museum of the Year Award* og fikk muligheten til å bli presentert under en stor tilstelning i San Sebastian utenfor Bilbao i Spania. Vi var i godt selskap, og det må vel nesten sies å være en ære å bli slått av museer som Solidaritetscenteret i Gdansk og det Jødiske museet i Warszawa.

I løpet av året fikk museet også to nye avdelinger. D/S Hestmanden, som Norsk krigsseilermuseum og nasjonalt minnesmerke for krigsseilerne, ble del av museet fra 1. januar 2016. Istandsettings-arbeidet har vært krevende, men gjennom godt samarbeid mellom venneforening, stiftelse, museet og innleide medarbeidere – og god innsats fra flere leverandører – har arbeidet gått godt fremover. Vi ser frem til ferdigstilling og åpning av både skip og formidling før sommeren 2017. Tingparken i Hægebostad kommune ble også assosiert medlem i "museumsfamilien" i 2016. Gjennom en treårig avtale skal museet ha ansvaret for formidling og markedsføring på og av stedet. Dette er et spennende tilskudd til mangfoldet i VAM. Vi er sikre på at stedet både kan tilføre VAM en ny og spennende dimensjon, samtidig som vi tror vi kan bidra til å utvikle stedet videre på en god og interessant måte.

Besøkstall er alltid spennende og vi har lenge hatt et mål om å bryte den magiske 100 000-grensa. Noe påvirker vi selv, gjennom tilbud til de besøkende, interessante utstillinger og skoletilbud; mens andre ting ligger utenfor vår kontroll – for eksempel hvor mange cruiseskip som kommer til Sørlandet hvert år. Gjennom målrettet arbeid og god innsats fra mange dedikerte ansatte, klarte vi i år å bryte den magiske grensa – og endte på 104 210 besøkende totalt. Nordberg fort hadde publikumsrekord og Odderøya museumshavna hadde en dobling av besøket. I tillegg åpnet den reetablerte ammunisjonsjernbanen på Kanonmuseet, noe som innebar en ny attraksjon og en stor økning i besøket der. Nå har derfor Vest-Agder-museet ikke mindre enn to museumsbaner.

Året 2016 har imidlertid også hatt sine utfordringer. Den største har kanskje vært knyttet til Sjølingstad Uldvarefabrik, som opplevde et stort kutt i driftstilskuddet fra Riksantikvaren. Gjennom en klage til departementet og god innsats både fra museet og mange støttespillere, lyktes en med å få nivået opp igjen. Vi krysser fingre og arbeider for at Sjølingstad Uldvarefabrik kan fortsette som det levende teknisk-industrielle kulturminnet det er.

Museumsdrift handler både om langsiktig arbeid og om kunsten å tenke nytt. Det handler om godt samarbeid mellom ansatte, frivillige, eierstiftelser, kommuner og andre støttespillere. Det er få museer som har større bredde i type besøkssteder enn det Vest-Agder-museet har. Vi har kombinert arbeidet med å sikre og bevare kulturminnene våre med å være en organisasjon som tar opp samfunnsaktuelle problemstillinger som overgrep, kroppsfokus og fattigdom. Vest-Agder-museet har klart å kombinere disse innfallsvinklene på en god måte – noe som også har blitt lagt merke til. Det var derfor en stor ære for Vest-Agder-museet å bli kåret til *Årets museum 2016!*

Kristiansand, 28. februar 2017

John Olsen
Direktør

2016 – høydepunktene

- Vest-Agder-museet utnevnt av Norges Museumsforbund til *Årets museum 2016!*
- Atter en gang ny publikumsrekord og 100 000-grensen nådd: 104 210 besøkende!
- 7,5 millioner i ekstra prosjektmidler i 2016!
- Odderøya museumshavn ble som eneste norske kandidat nominert til *European Museum of the Year Award 2016*.
- D/S Hestmanden ny avdeling fra 1. januar 2016.
- Inngåelse av avtale om formidling og utvikling av Tingvatn fornminnepark og besøksenter fra 1. januar 2016.
- Åpning av den reetablerte ammunisjonsjernbanen på Kristiansand kanonmuseum 17. juni 2017.
- Deltakelse på båtmessen *Sjøen for alle* på Lillestrøm med historisk utstilling av tidstypiske båter fra 1950-tallet frem til i dag.
- Vognhallen, et av signalbyggene på Setesdalsbanen, har blitt fullstendig renoverert utvendig.
- Det er konstruert ei stegeverksløpe på Kristiansand museum etter gammel byggeskikk i Vest-Agder.
- "Skjulte skatter" - antikvitetsdag på Gimle.
- Vandretstillingen *Ikke bare greit? Om å være fattig på Sørlandet*.
- Utstillingen *Et håndverk og en drøm* forteller historien om gründeren Roald Skibsrud og bedriften Skibsplast i aktivitetshuset i Odderøya museumshavn.
- Utstillingen *Yatvings: The forgotten warriors* på Nordberg Fort.
- Mandal museum har hatt omvisning i samlingene og i byen på arabisk.
- Ved Flekkefjord museum stod endelig Krambua helt ferdig i 2016 etter at grua kom på plass.
- Kontinuerlig økende synlighet utad gjennom publikumsrettete prosjekter som plastbåtstøping, lansering av flere nye publikasjoner, gjennomføring av ulike arrangementer og bruk av historiske bilder i ulike media.
- Fattigdomsprosjektet har styrket museets rolle som aktiv samfunnsaktør og har ført til omfattende kunnskapsoverføring innad i museet og synlighet utad.

STYRETS ÅRSBERETNING 2016

VEST-AGDER-MUSEET IKS – formål og organisasjonsform

Grunnlaget for virksomheten

Vest-Agder-museet IKS er et kulturhistorisk museum som ved utgangen av 2016 bestod av elleve avdelinger/besøkssteder lokalisert i Flekkefjord, på Lista, i Hægebostad, Lindesnes, Mandal, Kristiansand og Vennesla. Fra januar 2016 overtok Vest-Agder-museet ansvaret for formidlingen ved Tingvatn fornminnepark og besøkssteder i Hægebostad gjennom en avtale om kjøp av tjenester. D/S Hestmanden ble fra samme dato på ny konsolidert med Vest-Agder-museet. I tillegg til avdelingene kommer felles administrasjon og fagseksjon som har kontorer i ærverdige Vestre Lasarett på Odderøya i Kristiansand. Både fagseksjonen og administrasjonen arbeider på tvers i museet, med felles faglige satsninger og administrative rutiner.

Vest-Agder-museet er organisert som et interkommunalt selskap med formål å organisere innsamling, bevaring, dokumentasjon, forskning og formidling av kulturhistorien i Vest-Agder. Museet har ansvar for drift og forvaltning av de samlinger og anlegg som er konsolidert i selskapet. Deltakere i selskapet er Vest-Agder fylkeskommune og kommunene i Vest-Agder. Eierandel og deltakeransvar er fordelt slik:

Vest-Agder fylkeskommune 50/100

Kristiansand kommune 20/100

Flekkefjord, Farsund, Mandal og Vennesla kommune 5/100 hver

Sirdal, Kvinesdal, Lindesnes, Hægebostad, Audnedal, Lyngdal, Åseral, Marnardal, Søgne og Songdalen kommune 1/100 hver

Museet skal bidra til at de deltakende kommunene får et godt museumstilbud.

Representantskap og styre

Representantskapet er Vest-Agder-museets høyeste myndighet. De deltakende kommuner og fylkeskommunen utøver sin myndighet i selskapet gjennom dette organet. Representantskapets medlemmer og varamedlemmer velges for 4 år i henhold til den kommunale valgperioden. Det kan foretas nyvalg i perioden. Representantskapet har 16 medlemmer, 1 medlem fra hver deltakerkommune og 1 medlem fra Vest-Agder fylkeskommune. Nytt representantskap ble konstituert i møte 10. mars og Terje Damman ble valgt som representantskapets leder for perioden 2016 - 2019, med Margrethe Handeland som nestleder. Det ble avholdt 2 representantskapsmøter i 2016 - 10. mars og 1. desember. I møtet 10. mars ble Terje Damman, Margrethe Handeland og Daniel Bakken valgt som medlemmer i ny valgkomité.

Vest-Agder-museet har et styre på 9 medlemmer med personlige varamedlemmer.

7 velges av representantskapet og 2 velges av de ansatte. Valgperioden er 4 år, tilsvarende den kommunale valgperioden. For ansatterepresentantene er valgperioden 2 år. Representantskapet valgte i sitt møte 10. mars 2016 følgende nye styre i Vest-Agder-museet:

Styremedlemmer	Personlige varamedlemmer
Toril Runden – styreleder	Inge Eikeland
Sally Vennesland – nestleder	Rune André Sjørtveit Frustøl
Egil Normann Eek	Kai Steffen Østensen
Gordon Fuglestad	Mette Fimreite Roth
Jan Seland	Norunn Tveit Egenes
Hilde Charlotte Solheim	Harald Sjødal
Aslak Wegge	Kristin Ljosland

Det har vært avholdt 6 styremøter i 2016 der 50 saker har blitt behandlet. Planene for nytt museumsbygg på Odderøya og magasin har vært gjenganger på sakskartet til styremøtene. Det samme gjelder situasjonen knyttet til Riksantikvarens kutt i drifttilskuddet på Sjølingstad Uldvarefabrik. Arbeidene med å sette i stand D/S Hestmanden, både for seiling for egen maskin og formidling som Norsk Krigsseilmuseum har også vært gjenstand for spesiell oppmerksomhet i styret gjennom året. Styret gav i 2016 sin tilslutning til etiske retningslinjer som blant annet i form av en uttalt institusjonsmoral legges til grunn for alt arbeid i museet. Styret gjennomførte i forbindelse med sitt styremøte i juni sitt årlig dialogmøte med Vest-Agder fylkeskommune.

Personale, arbeidsmiljø og administrasjon

Ansatte og frivillige i Vest-Agder-museet

Vest-Agder-museet vokser; både gjennom at flere avdelinger og besøkssteder kommer til, men også gjennom generell økt aktivitet. Ved utgangen av 2016 hadde museet 45 ansatte fordelt på totalt 42 faste årsverk. I tillegg kommer 7 prosjektansatte som arbeider med registrering av samlingene, markedsføring, formidling og i Samfunnsrolle-prosjektet. Vest-Agder-museet ønsker i størst mulig grad å bygge en fast stab for å ivareta det løpende arbeidet og for å sikre at den kompetansen som bygges forblir i museet. Imidlertid utgjør midlertidig ansatte en ressurs med hensyn til gjennomføring av prosjekter og ekstra satsninger. I museets høysesong øker antallet ansatte betydelig i form av fortellere/guidere, butikk-, kafé- og vedlikeholdsarbeidere. Også i 2016 har museet vært arena for arbeidspraksis og -trening for en rekke personer fra NAV og andre arbeidstiltaksinstitusjoner.

I desember 2016 takket Agnete Kjellin av i Vest-Agder-museet for å gå over i pensjonistenes rekke. Agnete hadde nærmere 20 års fartstid i museet og har blant annet ledet Kristiansand museum og Gimle Gård, vært prosjektleder for byggingen av aktivitetshuset i Nodeviga og etablering av Odderøya museumshavn, bare for å nevne noe. Vi takker Agnete for lang og engasjert tjeneste!

Vi har fått flere nye medarbeidere i året som har gått. Stan Reed begynte 1. april som ny avdelingsleder på Kristiansand museum, Gimle Gård og Kristiansand kanonmuseum. Tidligere avdelingsleder Birgitte Sørensen tiltrådte som konservator samme dato med ansvar for Mandal museum inkludert Vigeland Hus. Per Christian Burhol tiltrådte som avdelingsleder ved Lista museum 9. juni. Katja Kålheim begynte midt i juni som stedsansvarlig formidler på Tingvatn fornminnepark og besøkssenter. Tonje Tjøtta gikk over i fast stilling som konservator med fagansvar for Gimle Gård og Kristiansand museum fra 1. oktober. I tillegg har flere prosjektmedarbeidere blitt ansatt gjennom året. Delingen av museet i regionene øst og vest videreføres, og representanter for regionene, sammen med leder for fagseksjonen, direktør og administrasjonssjef utgjør museets øverste ledergruppe. Avdelingslederne for øvrig og lederne av driftsgruppene har deltatt i utvidet ledergruppe som har vært samlet tre ganger.

Flere av avdelingene i Vest-Agder-museet har venneforeninger som deltar indirekte eller direkte i driften. På Setesdalsbanen er de frivilliges innsats i togkjøringen avgjørende for driften i sommersesongen, og det legges ned en betydelig frivillig innsats også gjennom resten av året. På Hestmanden, som på ny ble konsolidert med Vest-Agder-museet i 2016, er det etablert et samarbeidsutvalg med representasjon fra Hestmandens Venner og museet med formål å sikre god dialog og kommunikasjon rundt både de pågående restaureringsarbeidene og den videre driftsmodellen for skipet. På de fleste avdelingene i museet bidrar frivillige krefter både faglig og sosialt til miljøene de er en del av, samtidig som de tilfører en betydelig innsats i form av dugnad.

Vest-Agder-museets team består som nevnt ovenfor i tillegg til dyktige fast ansatte og sesong-ansatte, av alle museets gode hjelpere i eierstiftelser og venneforeninger. I begrunnelsen for utnevnelsen av Vest-Agder-museet som *Årets museum 2016*, nevnes godt samarbeid med frivilligheten spesielt, og det var derfor svært hyggelig å kunne invitere til felles feiring i spinneriet på Sjølingstad 16. november. Feiringen var først og fremst til ære for alle flotte medarbeidere og frivillige som står på for museet og med 80 oppmøtte festdeltakere ble det en uforglemmelig kveld!

Samarbeidspartnere

Eierstiftelsene i museet utgjør viktige støttespillere i driften av de forskjellige avdelingene. I 2016 har Stiftelsen Kristiansand Kanonmuseum tatt et stort løft for å skaffe finansering av reetableringen av ammunisjonsjernbanen på Møvik. Samarbeidet mellom stiftelsen og museet har vært tett og godt i gjennomføringen av prosjektet.

Vest-Agder-museet har også i 2016 kjøpt en rekke tjenester i forbindelse med forprosjektering og gjennomføring av prosjekter. Stål-Consult har utarbeidet forprosjekter på Setesdalsbanen, ammunisjonsjernbanen på Kanonmuseet og har vært delaktiv i en rekke delprosjekter i forbindelse med istandsettingen av D/S Hestmanden. Prosjektene knyttet til Hestmanden er mange og av leverandører kan nevnes Halvorsen Offshore, Bredalsholmen Dokk og Fartøyvernsenter, Cretec og Boss Industrier. På Setesdalsbanen har Murpartner A/S utført arbeider med utvendig istandsetting av vognhallen. Gjennomgående har det vært mange store leveranser av varer og tjenester ved flere avdelinger i museet i 2016, og fokuset på formelle rutiner rundt offentlige anskaffelser har vært høyt.

Det ble i 2016 inngått en samarbeidsavtale med Backer og Bang som innebærer støtte i arbeidet med markedsføring og sponsorstrategi i Vest-Agder-museet. Det arbeides også med videreutvikling av attraksjonene ved Kristiansand museum og Odderøya museumshavn.

Likestilling og mangfold

Museets målsetning er å være en arbeidsplass der det råder likestilling mellom kvinner og menn. Ved årsskiftet 2016/2017 hadde museet 52 ansatte hvorav 25 var kvinner og 27 var menn. Vest-Agder-museets styre besto i 2016 av 4 kvinner og 5 menn. Styret har på bakgrunn av denne kjønnsfordelingen ikke funnet det nødvendig å iverksette spesielle tiltak med hensyn til likestilling i virksomheten.

Vest-Agder-museet anser seg å være en inkluderende organisasjon preget av mangfold på flere plan. Ansatte av ulike nasjonaliteter og med forskjellig kulturell og aldersmessig bakgrunn sikrer bredde i museumsdriften. Også faglig er mangfoldet stort og voksende, fra ansatte i antikvarisk tekstilproduksjon, damptog- og dampskipsdrift til mer tradisjonelle museumsfag. Museet er IA-bedrift (IA = inkluderende arbeidsliv) og legger til rette for arbeidstrening og praksisplasser for personer fra NAV der det er mulig. På publikumssiden arbeides det aktivt med en mer inkluderende og mangfoldpreget tilnærming, med gratis inngang til blant annet asylsøkere/flyktninger og omvisning på flere fremmede språk.

Kompetanseheving

Vest-Agder-museet er en kunnskapsvirksomhet, og de ansatte er gjennom sin kompetanse, arbeidsinnsats og motivasjon det viktigste redskapet for å nå organisasjonens mål. Kompetansen og kunnskapen til den enkelte ansatte er et viktig aktivum i museets daglige virksomhet, og det satses bevisst på å videreutvikle både den formelle og den uformelle delen av de ansattes kompetanse. Ansatte i museet har deltatt på nettverkssamlinger og på en rekke relevante seminarer, kurs og møter som bidrar til å øke kompetansenivået både individuelt og generelt i museet. Flere har også avlagt fagbrev eller gjennomført formelle poenggivende utdanningsløp. Reiser til utlandet har blitt gjennomført for å møte informanter som har særskilte opplysninger om bygninger vi er ansvarlige for, konkret Arenfeldt-familien som bodde på Gimle Gård. Flere konkrete tiltak har blitt

implementert for å øke de ansattes kompetanse. Lederkurs med studiepoeng for praksis for sesongledere, videreføring av forskningsuker i fagseksjonen og "bootcamps" for arbeid med samlingsforvaltning kom i tillegg til videre implementering av prosjektverktøy ved alle større prosjekter i museet.

Vårt fokus på museumsetikk og museet som aktiv samfunnsaktør har blitt enda mer forankret i institusjonen, gjennom et omfattende prosjekt om fattigdom før og nå. Kjernen av prosjektet var kunnskapsoverføring innad i institusjonen og kompetanseheving for alle prosjektdeltakere. Museets formidlere som jobber ved hver sin avdeling, ble skolert i å gjennomføre intervjuer med informanter og var deretter premissleverandører for hvordan innhold og erfaringene skulle formidles gjennom en utstilling.

Sjølingstad har hatt stort fokus på videreføring av håndbåren kunnskap, og ved flere arbeidsstasjoner i fabrikken har arbeidet med utarbeidelse av manualer for drift og vedlikeholdt av avdelingens maskiner blitt videreført. Disse skal kunne støtte opp under den direkte kunnskapsoverføringen mellom ansatte. Opplæring i og dokumentasjon av hullkortslagning og mønsterstyring på Jaquardveven har vært en av hovedoppgavene i 2016. Hullkortene, som er fra rundt 1920, er laget av papp og har blitt slitt gjennom årenes løp. Kortene har blitt slått på nytt i en tidkrevende prosess, der vi har benyttet oss av ekstern kompetanse i opplæringen, som har foregått med støtte fra Norsk Institutt for Håndverksutvikling. Ekstern kompetanse, fra tidligere ansatt ved Mandal veveri, ble hentet inn til kunnskapsoverføring i bruk av knyttmaskinen. Ansatte har også hospitert ved andre ullvarefabrikker.

I Odderøya museumshavn har vår plastbåtansvarlig blitt opplært i restaureringen av støpeformer og selve støpeprosessen. Det har blitt arrangert et internt kurs om kalk, kalkmørtel og kalkmaling for håndverkerne i VAM, og det har vært arbeidet med og holdt kurs i den gamle konstruksjonsmåten *stegeverk*.

Museet har en klar ambisjon om å bringe flere av sine ansatte opp til sertifisering etter Norsk museumsforbunds ordning (Konservator NMF). Egne forsknings-/skriveuker har muliggjort tid til dette, og to av museets ansatte har fått godkjenning som konservator NMF i 2016.

I tillegg til at museet er opptatt av å bygge egen kompetanse, har det også vært fokus på å dele museets erfaringer og kunnskap med andre. Museets ansatte har delt sin kompetanse gjennom å holde foredrag, kurs og workshops i blant annet museumsetikk, museets arbeid med samfunnsrolle, gjenstandsregistrering og militærhistorie og bruk av historiske bilder. Flere av foredragene om museumsetikk har blitt holdt i utlandet. Museet avholder videre kurs for egne guider der også eksterne aktører har blitt invitert til å delta.

Organisasjonsutvikling

Ansatte spredt på 11 forskjellige lokasjoner trenger treffpunkter for å styrke samholdet og det faglige samarbeidet på tvers i organisasjonen. Det har blitt avviklet to fellessamlinger for alle ansatte i Vest-Agder-museet i 2016; en samling 9. mars der vi besøkte våre museumskolleger ved Aust-Agder museum og arkiv på Kuben i Arendal og en samling 16. november på Sjølingstad. Deler av samlingen på Sjølingstad var viet uformelle aktiviteter i beste "teambuilding"-ånd, der vi i all vennskapelighet konkurrerte gruppevis i alt fra "eggheis" til akrobatikk og logikk!

Her bør vi ha inn et bilde fra en av aktivitetene i teambuildingen.

Fagseksjonen har siden 2015 holdt til på Lasarethøyden på Odderøya. I 2016 flyttet også administrasjonen inn på Vestre Lasarett, og et større felles arbeidsmiljø gir mange fordeler, både faglig og sosialt.

Arbeidsmiljø (HMS)

Et godt, utviklende og inkluderende arbeidsmiljø utgjør et godt grunnlag for virksomhetens suksess. Det bestrebes god intern informasjonsflyt og kontinuerlig kommunikasjon mellom ansatte og ledelse for å oppnå medvirkning og eierskap, og det legges vekt på sosiale og faglige aktiviteter som kan bidra til et godt arbeidsfellesskap på tvers. Agder Bedriftshelsetjeneste har i 2016 gjennomført helse- og arbeidsmiljøundersøkelser både på Kristiansand museum og Sjølingstad Uldvarefabrik. Disse følges videre opp i samarbeid med bedriftshelsetjenesten. For øvrig har bedriftshelsetjenesten bidratt med støtte i enkeltsaker og deltatt på vernerunder.

Det totale sykefraværet i 2016 har ligget på 6,2 %, hvilket innebærer en økning fra 4,7 % i 2015. Dette er noe høyere enn målsetningen i museets IA handlingsplan på 5,6 % sykefravær. Arbeidsmiljøutvalget (AMU) har vurdert at sykefraværet ikke anses å ha sammenheng med arbeidsmiljørelaterte forhold i museet. Ordningen med mulighet til å trene i arbeidstiden benyttes av en rekke av de ansatte, og må anses å ha positiv virkning på trivsel og helse. Museet er medlem i Bedriftsidretten i Vest-Agder, noe som gir ansatte mulighet til å delta i en rekke forskjellige sportslige aktiviteter - høsten 2016 stilte vi med tre spreke mixlag i Oljestafetten!

Vest-Agder-museet har et arbeidsmiljøutvalg som i 2016 har bestått av Eva M. Høiby (ansatterepresentant), Oliver J. Torkelsen (ansattes representant/hovedverneombud), John Olsen og Gro Eikeland (arbeidsgiverrepresentanter). Det er arbeidsgiversiden som har hatt leder- og sekretærfunksjonen i AMU gjennom året. Agder Bedriftshelsetjeneste har også deltatt på møtene.

Det har vært avholdt 3 møter i AMU i 2016 med blant annet følgende saker:

- Sykefravær
- HMS-system/internkontroll
- Helse- og arbeidsmiljøundersøkelser, vernerunder og andre saker fra Agder Bedriftshelsetjeneste
- Løpende orientering om saker av relevans for arbeidsmiljøet generelt i museet

Påvirkning av det ytre miljø

Setesdalsbanens aktivitet er av en slik art at noe utslipp i forbindelse med museumstogkjøring er uunngåelig. Fyring med olje i verkstedet medfører også utslipp og det arbeides med utfasing av denne varmekilden. På Sjølingstad Uldvarefabrik forekommer utslipp fra fyrkjelen, mens alt vaskevann som kan forårsake forurensning går gjennom renseanlegget før utslipp. Utover dette bidrar ikke museets avdelinger til skadelig påvirkning av det ytre miljøet.

Arbeid i administrasjonen

Administrasjonen har bestått av direktør, administrasjonssjef, prosjektleder, regnskapsansvarlig, markedskonsulent i 50 % og konsulent i 20 % stilling. Administrasjonen bistår avdelingene med budsjett/regnskap og økonomistyring, markedsføring, personalsaker og felles administrative rutiner. Også fellesanliggender som HMS, IKT og forsikring koordineres av administrasjonen. En arbeidsgruppe for økonomi- og administrasjon fungerer på tvers i organisasjonen og arbeider med standardisering av rutiner i museet.

Administrasjonen har jevnlig kontakt med eierkommuner og eierstiftelser. I tillegg deltar administrasjonen i samarbeidsutvalgene (mellom museet og venneforeningene) både på Setesdalsbanen og D/S Hestmanden. I 2016 har administrasjonen brukt mye tid på markedsførings-tiltak og utvikling av museet på Odderøya og Odderøya museumshavn. Planlegging av det nye museumsbygget og nytt magasin har også hatt stort fokus. Kutt i det årlige driftstilskuddet fra Riksantikvaren til Sjølingstad Uldvarefabrik har i 2016 medført mye ekstra arbeid og innsats for å gjenopprette nivået på tilskuddet.

Arbeid i fagseksjonen

Fagseksjonen samler ansatte som har sine primære arbeidsoppgaver knyttet til forskning, forvaltning og formidling. Avdelingsledere med konservatorkompetanse inngår ikke i fagseksjonen, men deltar i arbeidsgrupper som har faglig fokus. I 2016 bestod fagseksjonen av 14 ansatte, derav ni konservatorer, en designer, en fotograf, en museumsrådgiver og to registratorer. Blant konservatorene var også leder for fagseksjonen, museets formidlingsansvarlig, militærhistoriker, konservator med ansvar for plastbåtsatsing og prosjektansvarlig for formidling av Hestmanden. Fagseksjonen har som oppgave å koordinere, følge opp og støtte opp under det faglige arbeidet i avdelingene, samt initiere og gjennomføre overordnede prosjekter forankret i seksjonen. Den største satsningen i 2016 har vært samfunnsrolleprosjektet med vandrestillingen *Ikke bare greit? Om å være fattig på Sørlandet*.

Utfordringer

Økonomisk handlingsrom

Det foreligger en forventning til at et stort regionalt museum, med nasjonale oppgaver, skal være oppdatert og profesjonelt i sitt arbeid. Dette fordrer et økonomisk handlingsrom som ikke finnes i dag. At Kulturdepartementet i siste regjeringsperiode har lagt indeksreguleringen på driftstilskudd på rundt 50 % av reell lønns- og prisvekst bidrar vesentlig til å forverre denne situasjonen. En kostbar pensjonsordning bidrar ytterligere til å begrense handlingsrommet.

Videre opplever museet at det i liten grad tas hensyn til de ulike museenes portefølje av typer avdelinger og kulturminner. Vest-Agder-museet forvalter mange teknisk-industrielle kulturminner og kulturminner med særlige krav til sertifisering (Hestmanden, Setesdalsbanen og ammunisjonsjernbanen på Møvik). Disse er svært ressurskrevende å drifte. Lav indeksregulering merkes godt i VAM, også siden Vest-Agder er det fylket, nest etter Akershus, Vestfold og Østfold, hvor det allerede brukes minst penger på museum pr. innbygger.

Det arbeides kontinuerlig med å øke egeninntjeningen for å avhjelpe situasjonen. Blant annet er det inngått et strategisk samarbeid med konsulentfirmaet Backer & Bang knyttet til posisjonering. En ny 50 % stilling som markedsfører har også bidratt til økt fokus på dette området. Vest-Agder-museet er en aktiv søker på eksterne prosjektmidler (drøye 7,5 millioner kroner i 2016 eksklusive midlene til Hestmanden og investeringstilskudd). Dette vil imidlertid ikke kunne kompensere for en lav indeksregulering over år, da dette rammer grunnfunksjonene i museet (blant annet vedlikehold av ikke-antikvariske bygg, gjenstandsforvaltning og skoleformidling). Museet har arbeidet aktivt med sponsorarbeid, men blant annet på grunn av krisen i oljeindustrien er dette markedet nærmest "tørket opp" i regionen.

Bygningsvern

Vest-Agder-museet forvalter 96 antikvariske bygg. Det er et stort etterslep på vedlikeholdet av disse. Museet har de siste årene prioritert bygningsvern, så også i 2016. Ekstra midler fra Kulturdepartementet og Vest-Agder fylkeskommune gir mulighet for et mer langsiktig arbeid. I første omgang drives det nå "brannslukking" ved Kristiansand museum, Lista museum og Andorsengården i Mandal knyttet til å sikre tak som lekker, utbedre grunnene som byggene står på, samt fjerne vegetasjon som holder på fukt. Det er imidlertid fremdeles ikke nok ressurser til at museet både kan opprettholde et godt løpende vedlikehold, samtidig som man ruster opp de byggene hvor forfallet allerede er kommet langt. Det er også en utfordring med dårlige verkstedsfasiliteter som gjør arbeidet mer tungvint og tidkrevende enn nødvendig. Det ble i 2015 startet opp arbeid med planer

for en ny laftehall i Kristiansand, dette arbeidet er videreført i 2016. Ved Setesdalsbanen har det vært mulig å drive mer systematisk bygningsvern med støtte fra Jernbaneverket.

Magasinsituasjonen

Vest-Agder-museet forvalter rundt 60 000 gjenstander og 228 000 fotografier. I Mabergåsen på Lista er det etablert et moderne magasin med klimaregulerte haller for mindre og mellomstore gjenstander. Dette dekker behovet for den vestre delen av fylket, samt for hele museet når det gjelder fotomagasin. Kristiansand museum leier et større lagerlokale i Vågsbygd, men dette er for lite, og en del gjenstander oppbevares derfor under svært utilfredsstillende forhold i museumsbygget på Kongsgård og i et kaldt lager samme sted. Magasinet knyttet til Setesdalsbanen er også lite egnet. Større gjenstander oppbevares dels i en leid hangar på Lista, dels i haller og dels ute på Setesdalsbanen. På Setesdalsbanen er situasjonen i ferd med å bli bedre. I 2014 ble det bygd ny hall for de gamle vognkassene. I 2015 ble arbeidet med ny hall for "gult materiell" (rullende materiell knyttet til vedlikehold av bane/infrastruktur) startet opp. Museet håper å kunne få denne fullfinansiert og ferdigstilt i 2017.

Når det gjelder magasinsituasjonen i museet generelt, har museet i 2016 prosjektert nytt magasin. Det er lagt til grunn et behov for 4000 m². Tidligere utredninger har vist at det er billigere å bygge nytt, enn å rehabilitere og bygge om et gammelt bygg. Bygget søkes finansiert gjennom tiltakspakkemidler, eller gjennom ordningen for tilskudd til nasjonale kulturbygg (søkes 2017).

Samlingsforvaltning - registrering

Primus har ved enkelte avdelinger vært brukt i mange år allerede, og det jobbes fortsatt med å samkjøre registreringen, å rydde opp i tidligere feil- eller dobbeltregistreringer og å øke antallet av gjenstander som er registrert i Primus. Av museets ca. 60 000 gjenstander er nå 15 960 registrert her, og det er en økning på 1423 gjenstander. Samtidig har nye samlinger blitt tatt inn, samt at gjenstander fra ubemannete museer har blitt registrert i eksterne systemer.

Det omfattende arbeidet innen samlingsforvaltning er ikke realistisk å få til uten å organisere arbeidet som et prosjekt med ekstra innleid personell, noe som krever større økonomisk handlingsrom. Museet har gjennomført en målrettet satsing innen dette fagområdet også i 2016, ved hjelp av to prosjektstillinger som registratorer. I prosjektperioden ble det oppdaget flere uregistrerte samlinger, samt gjenstander som ikke bare måtte registreres, men også konserveres og flyttes umiddelbart. Behovet for bedre oppbevaring, registrering og organisering av samlingene er fortsatt stort, til tross for målrettet og suksessfullt arbeid, bootcamps og involvering av konservatorene i registreringsarbeidet.

Kunnskapsoverføring knyttet til handlingsbåren kunnskap

Vest-Agder-museet preges av mange avdelinger og funksjoner knyttet til håndbåren kunnskap, det vil si kunnskap som vanskelig lar seg dokumentere utover at den går fra person til person. Dette gjelder særskilt aktiviteten på Sjølingstad, driften på Setesdalsbanen samt mye av bygningsvedlikeholdet og restaureringsarbeidene som foregår på avdelingene.

På Sjølingstad Uldvarefabrik har det vært lagt ned et stort arbeid i å utvikle manualer og dokumentasjon som kan støtte opp under opplæringen av nytt personell. Det er imidlertid utfordrende at funksjoner som tidligere ble løst av mange, nå løses av noen få. Kunnskapsoverføring og dokumentasjon er et tidkrevende arbeid som trekker personell ut av den daglige driften og følgelig i en periode krever økte ressurser. Det bør arbeides videre med å involvere flere personer i de ulike prosessene, slik at flere sitter på parallell kunnskap. Museet har også som satsingsområde å utvide erfaringsutvekslingen mellom de ulike teknisk-industrielle kulturminnene og innen bygningsvernet.

Sjølingstad Uldvarefabrik, stabile midler til forvaltning, drift og vedlikehold

Finansieringen av driften ved Sjølingstad Uldvarefabrik er delt mellom Kulturdepartementet, kommunene, fylkeskommunen og Riksantikvaren. Riksantikvaren har dekket hoveddelen av kostnadene knyttet til forvaltning, drift og vedlikehold (FDV) av anlegget – dette inkludert lønn. I 2016 opplevde museet at Riksantikvaren kuttet nesten 1/3 av tilskuddet. Dette ville fått dramatiske konsekvenser for Sjølingstad som teknisk- og industrielt kulturminne. Avgjørelsen ble påklaget og klagen dels tatt til følge. God innsats fra både museet selv, styret, samt eksterne ressursmiljøer bidro til dette. At klagen ble tatt dels til følge bidro til at driften i 2016 ble sikret. Det vil være et svært viktig arbeid fremover å sikre et stabilt tilskudd til FDV. I forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 2017, var både de tekniske- og industrielle kulturminnene generelt og Sjølingstad konkret tema i flere høringsuttalelser, fra bl.a. LO, Virke og Museumsforbundet. I tillegg har Fellesforbundet og Norsk Industri arbeidet sammen for å synliggjøre utfordringene på Sjølingstad. Å sikre en stabil drift ved Sjølingstad Uldvarefabrik vil være et viktig fokusområde også fremover.

Driftsmidler Hestmanden

D/S Hestmanden ble en del av Vest-Agder-museet fra 1. januar 2016. Fra styrets side lå en forutsetning om sikkerhet for driftsmidler til grunn for konsolideringen. Den statlige andelen kom imidlertid ikke, og denne lå heller ikke inne i statsbudsjettet for 2017. Riktignok kom det 2 millioner kroner fra staten til "prøvedrift", men dette er langt under hva som trengs for å holde skipet sertifisert til å kunne seile, samt formidle skipet. Utfordringene med å ikke ha et stabilt driftstilskudd er at det ikke er mulig å planlegge langsiktig. Det vil si at det allerede nå er vanskelig å planlegge seilinger i 2018. Det er heller ikke mulig å ansette noen til å drive formidling, slik at skipet fremdeles vil ha begrenset tilgjengelighet for publikum. Museet har laget en "trappetrinnsmodell" for kostnader kontra aktivitet. Hvis skipet skal kunne tilfredsstille kravene til et "nasjonalt minnesmerke" vil driften koste mellom 10 og 11 millioner kroner per år i tillegg til kostnadene knyttet til å seile.

Takk til ansatte, frivillige og samarbeidspartnere

Vi er svært stolte over å kunne smykke oss med tittelen *Årets museum 2016* – en ære vi vil dele med alle ansatte og frivillige i museet. Aktiviteten og kvaliteten på arbeidet har vært høy, vi har vært synlige i media og samfunnet generelt, og vi har stått i front i det norske museumslandskapet i å ta opp vanskelige tema! Vi har også markert oss utenfor landets grenser.

Styret i Vest-Agder-museet retter en stor takk til alle ansatte, frivillige og samarbeidspartnere for et flott museumsår 2016!

Økonomiske forhold

Kulturdepartementet videreførte i 2016, for tredje år på rad, sin indeksregulering av driftstilskuddet på et nivå som ligger betydelig under lønnsvekst. Styret betrakter Vest-Agder-museets økonomiske situasjon som utfordrende, spesielt med tanke på muligheter for videre utvikling og realisering av visjoner og mål. Det arbeides på flere områder for å endre situasjonen, både for å oppnå økt økonomisk støtte fra offentlige tilskuddsytere på kommunalt, fylkeskommunalt og statlig hold, og for å øke museets egeninntjening. I 2015 har grunnen blitt lagt for at et målrettet markedsarbeid vil kunne øke besøkstallene, og derigjennom inntektene fra billettsalg, kafé- og museumsbutikksalg. Vest-Agder-museet har en høy andel av de totale driftsmidlene bundet opp i lønn og sosiale utgifter. Spesielt utgjør dagens ytelsesbaserte pensjonsordning en stor byrde for museets totale økonomi og handlingsrom.

Kulturdepartementets gaveforsterkningsordning

Kulturdepartementets ordning med gaveforsterkning på private gaver har også i 2016 gitt uttelling for Vest-Agder-museet. Private gaver fra Sparebankens banken, Sparebanken Sør og Eckbos Legat på til sammen kr. 550 000 til reetablering av ammunisjonsjernbanen på Kanonmuseet utløste kr. 137 500 i gaveforsterkningsmidler.

Årets resultat

Årets totale inntekter, inklusive finansinntekter, utgjorde 96 471 601 kroner. Tallet inkluderer tilskudd fra Kultur-, Forsvars-, Nærings- og Miljødepartementet på til sammen 33 000 000 kroner øremerket istandsetting og formidling av Hestmanden. Tilsvarende utgjorde årets kostnader, inklusive renteutgifter, 77 101 682 kroner. Til sammen gir dette, korrigert for avskrivninger, et netto driftsresultat på 20 180 239 kroner. Reelt resultat, etter bruk og avsetning i bundne fond, utgjør 295 243 kroner. Oppnådde egeninntekter i 2016 er nærmere 12 % av de totale driftsinntektene (unntatt prosjektmidlene til Hestmanden), en økning på 1 % fra 2015.

Driftsresultatet for 2016 er styrket med 1 052 938 kroner på grunn av premieavvik på pensjonsinnbetalinger til KLP for 2015, inntektsført i 2016, og aktuarberegning av premieavviket for 2016, hvorav sistnevnte, 301 214 kroner, kostnadsføres i 2017. Pensjonspremie og pensjonskostnader har de siste årene vært sterkt økende i museumssektoren, og fremtidige pensjonsforpliktelser dekkes ikke av avsatte pensjonsmidler. Dette medfører en fremtidig forpliktelse som potensielt kan resultere i et kapitalunderskudd.

Avvik mellom årsregnskap og regulert budsjett

I et år med mange prosjekter og arbeider knyttet til istandsettingen av D/S Hestmanden har det vært utfordrende å fordele utgifter på rett kontogruppe i regulert budsjett. Økt omsetning medfører generelt økte utgifter, inkludert betalt og refundert merverdiavgift. I tabellen under redegjøres det for de mest betydelige avvikene mellom årsregnskap og regulert budsjett 2016, for museet samlet (alle beløp i kroner):

Kontogruppe	Regnskap 2016	Budsjett 2016	Avvik	Kommentar
Salgsinntekter	7 720 617	5 506 000	2 214 617	Det er først og fremst billettsalg på Setesdalsbanen og Kanonmuseet som gir avviket, men også godt salg av garn på Sjølingstad og tjenestesalgsvtalen med Tingparken IKS er verdt å nevne.
Driftsutgifter	15 208 672	44 176 386	28 967 714	Ved budsjettering ble prosjekttilskuddene til Hestmanden plassert i denne kontogruppen. De reelle utgiftene påløp i all hovedsak i kontogruppen <i>Vedlikehold og utvikling driftsmidler</i> , i tillegg til at ikke benyttede 19 millioner kroner ble satt i bundne fond ved årsskiftet.
Varekjøp	1 482 026	1 083 000	399 026	Spesielt Sjølingstad og Setesdalsbanen har hatt overforbruk ifm. varekjøp, noe som henger sammen med økt varesalg.
Forbruksvarer og tjenester	1 499 193	1 235 500	263 693	Utgifter til utstillingsprosjekter i fagseksjonen, overforbruk innkjøp av arbeidstøy og verneutstyr i flere avdelinger og kjøp av tjenester på Setesdalsbanen forklarer avviket.

Vedlikehold og utvikling driftsmidler	17 741 079	7 064 567	10 676 512	9,3 millioner kroner som var budsjettet under <i>Driftsutgifter</i> ifm. Hestmanden, er utgiftsført her. Øvrig avvik kan knyttes til overforbruk på fasadeprosjektet, samt reparasjon av kardeverk og kjøp av ny matevannstank på Sjølingstad, div. prosjekter på Setesdalsbanen, vedlikehold på Gimle Gård, ferdigstilling av grua i Krambua på Flekkefjord museum og utgifter knyttet til administrasjonens flytting til Vestre Lasarett.
Inventar og utstyr	1 055 393	459 000	596 393	Sjølingstad har hatt overforbruk ift. kjøp av nye stoler i kafeen og varmpumper i Disponenten, Setesdalsbanen har rustet opp Storebu med varmpumper og heisanordning som forberedelser til arbeidene med vogn Co. 333 + utstillingsutstyr i fagseksjonen og innkjøp av nytt datautstyr til bruk i hele museet.
Aktiviteter/prosjekter	1 234 933	611 000	623 933	Overføring av prosjektmidler til samarbeidsmuseer i prosjektet <i>Samfunnsrolle</i> utgjør hoveddelen av avviket.
Merverdiavg. ref. og betalt	4 906 327	1 500 000	3 406 327	Økt omsetning, spesielt knyttet til prosjekter på Hestmanden, fører til avviket.

Også i kapitalregnskapet forekommer det avvik mellom regnskap 2016 og regulert budsjett. Skinnegangen (innkjøp av sviller og skinner) på den reetablerte ammunisjonsjernbanen på Kanonmuseet var budsjettet som driftsutgift, men ble i årsregnskapet klassifisert som investering. Avviket på til sammen nærmere 1,2 millioner kroner i kapitalregnskapet gjenspeiles også i omklassifisering av tilskudd.

Det vises til regnskap 2016 med noter i det følgende for ytterligere detaljer.

Grunnlag for videre drift

Vest-Agder-museets egenkapital var ved utgangen av 2016 drøye 47 millioner, hvorav fri egenkapital avsatt i disposisjonsfond utgjorde nesten 4,7 millioner kroner og nesten 25,6 millioner kroner var avsatt i bundne driftsfond (hvorav 19 millioner gjelder prosjektmidler øremerket Hestmanden). Styret anser museets likviditet for å være god.

Vest-Agder-museet har begrenset økonomisk handlefrihet innenfor ordinære driftsmidler, men med fortsatt fokus på økt egeninntjening og mulighet for private gaver og sponsorinntekter, mener styret og ledelsen at forutsetningen for fortsatt drift og utvikling av museet er til stede. Årsregnskapet er satt opp under denne forutsetning.

Revisors utkast til beretning – se eget vedlegg

REGNSKAP 2016 – se eget vedlegg

Styret for Vest-Agder-museet IKS

Odderøya, 28. februar 2017

Toril Runden, styreleder

Sally Vennesland, nestleder

Egil Normann Eek

Gordon Fuglestad

Hilde Charlotte Solheim

Aslak Wegge

Birgit Gautschi

Oliver J. Torkelsen

Norunn Tveit Egenes

John Olsen, direktør

ÅRSMELDING FRA VEST-AGDER-MUSEET

FORNYING

2016 har på mange måter stått i fornyingens tegn for Vest-Agder-museet! Vi har fått D/S Hestmanden inn som siste enhet i konsolideringen, det er inngått formidlingsavtale på Tingvatn fornminnepark og besøkscenter, og vi har fått reetablert ammunisjonsjernbanen på Kristiansand kanonmuseum. I tillegg har vi kommet videre i planleggingen av nytt museumsbygg på Odderøya, nytt felles magasin, ny laftehall på Kristiansand museum og nye publikumsbygg på Kanonmuseet og Kristiansand museum.

I fornyingens tegn står også Vest-Agder-museets satsning på etikk og samfunnsrolle, som har nådd nye høyder med både interne og eksterne prosjekter. Internt har vi jobbet intenst med kunnskaps-overføring ved at museets pedagoger har møtt informanter og intervjuet dem om det svært tabubelagt tema fattigdom. Intervjuene har blitt brukt i en ny utstilling *Ikke bare greit? Om å være fattig på Sørlandet*. Som et ledd i satsningen har vi gått online med en nettside og database som viser all relevant informasjon om museumsprosjekter med fokus på museer som aktive samfunnsaktører, se www.museumsetikk.no.

D/S Hestmanden

D/S Hestmanden ble 1. januar 2016 konsolidert med Vest-Agder-museet. Skipet skal som *Norsk krigsseilermuseum* bli et verdig, nasjonalt minnesmerke over krigsseilerne. Vest-Agder-museet har utarbeidet en omfattende plan for formidling om bord og på land på Bredalsholmen som skipets hjemmehavn, og ambisjonen er å skape et moderne museum i et antikvarisk skip. Formidlingen skal berøre, engasjere og skape en varig interesse for historien til norske sjøfolk generelt og krigsseilerne spesielt. Skipet skal også settes istand til å kunne gå for egen maskin.

2016 startet med å etablere samarbeidsform mellom Stiftelsen Hestmanden, Hestmandens Venner og Vest-Agder-museet. Et driftsutvalg bestående av de to sistnevnte partene overser alt av arbeider som foregår om bord; fra istandsetting av propell, kjele og rørsystemer, utbedringer av skrog og innvendig og utvendig overflatebehandling, til nye publikumsrettede innretninger og utstillinger om bord. Det er bevilget til sammen 33 millioner kroner til arbeidene fra 4 forskjellige departement. Ved årets slutt er arbeidene i rute og det planlegges stor festivitas rundt åpningen av skipet og *Norsk krigsseilermuseum* for publikum i juni 2017.

Tingvatn fornminnepark

Tingvatn fornminnepark og besøkscenter IKS eies av Hægebostad kommune og Vest-Agder fylkeskommune. Fra 1. januar 2016 har museet inngått avtale om tjenestekjøp knyttet til formidling og videre utvikling av Tingparken. Stedet skal fremstå som et kulturelt møtested i Hægebostad og være en åpen møteplass – et sted der kulturhistorien på Tingvatn spesielt, og i Hægebostad og indre Agder generelt blir formidlet. En rekke lag og foreninger har aktiviteter og arrangement ved senteret hele året. Det årlige Vikingtinget med skoledag i mai det største arrangementet på Tingvatn. Senteret har oppe til faste tider gjennom hele året, og ellers ved konserter og arrangementer.

Tingvatnfeltet i Hægebostad kommune er et av de mest verdifulle fornminneområdene i Vest-Agder. Det regnes også som Norges best bevarte tingsted. På den flate moen ligger én rektangulær og tre runde steinsetninger, og et titalls gravhauger. Senteret består av kunst- og kulturhistoriske utstillinger, musikkal, kafé, museumsbutikk og turistinformasjon.

Etikk og aktiv samfunnsrolle

Vest-Agder-museet satser på museumsetikk på flere plan. Vi har et kontinuerlig fokus på vår rolle som aktiv samfunnsaktør, og spesielt spørsmålet om hvordan vi kan formidle følsomme, tabubelagte eller kontroversielle tema på best mulig måte. Målet er å løfte frem enkeltpersoner eller minoriteter som vanligvis ikke blir hørt eller anerkjent, å fremme læring blant besøkende og derved bidra til en positiv samfunnsutvikling. Dette har vi aktivt jobbet med i 2016.

Hele året har vært preget av arbeidet med et avdelingsovergripende prosjekt som hadde metodeutvikling og intern kunnskapsoverføring som fremste mål. Samarbeidet i prosjektgruppen med deltakere fra ulike avdelinger, stod sentralt. Temaet var fattigdom i regionen før og nå – det mest tabubelagte tema vi har jobbet med så langt. Dette ble belyst gjennom innsamling av personlige beretninger, kontakt med ulike eksterne aktører i lokalsamfunnet, forskning på fattigdom før i tid, en egen publisering – museets årbok for 2016 – og utvikling av en vandretstilling, *Ikke bare greit. Om å være fattig på Sørlandet*. Sentrale spørsmål var hvordan fattigdom har blitt sett på og håndtert siden Kristiansand bys grunnleggelse i 1641, og hvordan fattigdom oppleves i dag. Museets formidlere, som senere skal møte skoleelever i DKS-opplegg, har selv stått for gjennomføring av intervjuene med våre informanter og dermed fått en personlig innsikt i problematikken.

Fokuset i utstillingen og publiseringen har vært å personifisere fattigdom, samtidig som våre informanter ble komplett anonymisert. Vi har jobbet for å synliggjøre utfordringene man møter som fattig i dagens rike samfunn ved hjelp av stemmer og små personfortellinger fra historiske kilder. Besøkende og leseren skulle gjenkjenne følelser og derved reflektere og lære på en mer direkte og inntrykksfull måte. Også utstillingens fysiske form – basert på en sammenkobling av fire brakker som transporteres med store trailere fra byrom til byrom i fylket – var en ny tilnærming til å møte publikum der de er. Utstillingen ble tilrettelagt slik at den var ubemannet og gratis tilgjengelig hver dag, dette også for å nå nye publikumsgrupper.

Ikke bare greit? inngår i et større prosjekt, *Museet – samfunnsaktør i teori og praksis* støttet av Kulturrådet. Parallelt til arbeidet med fattigdom i regionen, har vi jobbet med en database som skal være et av hovedelementene i prosjektet vi har fått støtte til. På *museumsetikk.no* har vi samlet informasjon om prosjekter der museer arbeider som aktive samfunnsaktører, om relevante kurs og litteratur. Nettsiden ble lansert høsten 2016 og inneholdt ved utgangen av året blant annet beskrivelser av 28 prosjekter fra 18 ulike institusjoner og nettverk, informasjon om 44 faglige arrangementer som kurs, seminarer og lignende ved ulike institusjoner verden over samt en liste med mange hundretalls publiseringer.

I tillegg har museets ansatte holdt foredrag og workshops for museumskollegaer i inn- og utland med museumsetikk og arbeid med museenes samfunnsrolle som tema, og stått sentralt i arbeidet med utgivelsen av Norsk ICOMs publisering *Mot nye relasjoner mellom museum og samfunn*.

Odderøya

De militærhistoriske anleggene på Odderøya er tiltenkt mangfoldig formidling, både i museets regi og i samarbeid med andre aktører. På Odderøya har en rettet arbeidet med tilrettelegging av militærhistoriske kulturminner mot de omfattende underjordiske anleggene som finnes under toppen av øya. Odderøya er et sentralt utfartsmål for lokalbefolkning og turister, og en vandring gjennom anleggene er en vandring gjennom 100 års militærhistorie, med tilsvarende høy opplevelsesverdi. En projektskisse er utarbeidet for å gjøre de underjordiske anleggene tilgjengelig for allmennheten, og arbeidet foregår i tett samarbeid med venneforeninger, kommune og fylkeskommune.

Det arbeides videre med utvikling av Odderøya museumshavn, med aktivitetsbygget i Lille Nodeviga og installasjoner og utstillinger både inne og ute som nye tilskudd. Aktivitetsbygget inneholder verksteder, kafé, museumsbutikk, aktivitetsområde for barn, utstilling, møterom og klubblokale for Kristiansand Orlogsforening.

I 2016 har museet arbeidet konkret videre med planene for et nytt museumsbygg på Odderøya som i all hovedsak skal gi rom for utstillinger. Ressursgruppa bestående av politikere og administrasjon fra Kristiansand kommune, Vest-Agder fylkeskommune og Vest-Agder-museet har arbeidet med romprogram og konkret grunnlag for en arkitektkonkurranse som er tenkt gjennomført i 2017. Intensjonen er at bygget skal stå klart i 2020.

Faglige prioriteringer

Vest-Agder-museet har definert fem tematiske hovedområder for en pågående femårsperiode: militærhistorie, industrihistorie, maritim historie, byggeskikk og besøksstedenes lokalhistorie. Om mulig, skal det her legges størst vekt på perioden etter 1940. Fokuset gjelder for alle arbeidsområder, dvs. forskning, forvaltning, formidling og fornying. Etikksatsingen er en tilnæringsmåte til alt arbeid ved institusjonen og nevnes derfor ikke som tematisk hovedområde.

Militærhistorie

I tillegg til arbeidet med de militærhistoriske anleggene på Odderøya, jobbes det videre med tilretteleggingen av en omfattende samling militærhistoriske gjenstander som museet har overtatt forvaltningen av i 2015, den såkalte Furuborgsamlingen. Det har vært innhentet informasjon og fotografier og blitt utarbeidet tekster som skal benyttes i utstillingskatalog og utstilling.

I løpet av 2016 har det vært gjennomført ca. 15 foredrag og ekskursioner i regi av museets militærhistoriker omkring militærhistoriske tema på Agder. Det har også vært gjennomført befaringer og kartlegginger som ledd i Vest-Agder-museets pågående registreringsprosjekt for krigsminner i fylket. Deler av registreringene er lagt ut på museets hjemmeside under Forsvarsverk i Vest-Agder. Dette har ofte foregått i samarbeid med kommuner som en del av deres utarbeidelse av kulturminneplaner. Vest-Agder-museet deltar som en sentral aktør i verdiskapningsprosjektet *Festung Lista og Krigsminnesamarbeid Agder* i regi av Vest-Agder fylkeskommune. Det pleies jevnlig kontakt med ulike foreninger og organisasjoner som arbeider med militærhistorie i landsdelen.

Industrihistorie

I løpet av året har vi lagt nye rutiner for prosjekter med industridokumentasjon, inkludert mal for hvordan innsamlet materiale oppbevares og struktureres. Maskiner og inventar ved Spilling rivefabrikk i Lindesnes har blitt registrert, og arbeid med dokumentasjon av konfeksjonsbedriften Marnar konfeksjon i Mandal er påbegynt. Størsteparten av et større prosjekt knyttet til gjennomgang av Sjølingstad Uldvarefabriks stoffprøvebøker ble gjennomført i 2016. Strukturering av disse er viktig i arbeidet med dokumentasjon av virksomhetens produksjon og salg.

Vi er en aktiv bidragsyter til www.industrimuseum.no, og har i løpet av 2016 lagt ut 12 nye artikler med bedriftsinformasjon. Nettstedet er et fellesprosjekt i museumsnettverkene for industrihistorie og arbeiderkultur, og en god formidlingskanal som styrker informasjonsutveksling og faglig nettverk mellom museene som driver med industrihistorie og dokumentasjon. Samarbeidet mellom medlemsinstitusjonene har også blitt styrket gjennom to samlinger som museets ansatte deltok på, på Norsk oljemuseum i Stavanger og i Norrköping i Sverige.

Maritim historie

Maritim historie er representert ved flere av museets avdelinger. Vi arbeider med både tre- og plastbåter, men også i 2016 har innsatsen vært størst på plastbåtsatsingen vår i Odderøya museumshavn. Her har det direkte møtet med entusiaster og plastbåtprodusenter stått sentralt, i

tillegg til arbeidet med å komplementere vår flytende båtutstilling og dokumentasjonsmaterialet om relevante bedrifter i regionen. To mindre joller har blitt tatt inn, og det er laget en utstilling om en plastbåtprodusent, gründeren Roald Skibsrud. Museets årlige regatta for klassiske norske plastbåter ble avholdt søndag 28. august, med rekordmange 23 båter som stilte til start.

Som landets ledende museum på formidling og dokumentasjon av plastbåthistorie fikk Vest-Agder-museet en forespørsel om å stille på båtmessen «Sjøen for alle» på Lillestrøm 9.-13. mars 2016. Messen hadde 60-årsjubileum, og i den forbindelse stod museet for en historisk utstilling av tidstypiske båter fra 1950-tallet frem til i dag. Vi brukte vårt nettverk for å kunne stille med syv flotte klassikere til utstillingen, samt å ha med oss tre tidligere produsenter, Skibsrud, Waarum og Amble.

I sommer tok vi vårt nye plastbåtverksted i bruk og begynte å støpe en klassiker, med god hjelp av Morten Bech Olsen og Tor-Bjørn Olsen, som har flere tiårs erfaring fra støpeprosesser. Vi hadde tidligere overtatt skrog- og deksformer til Skibsplasts *Sportsmann junior 11* og restaurert disse i begynnelsen av året. 2016. Arrangementet var åpent for publikum som ønsket å se hvordan en båt lages. I tillegg ble hele prosessen sendt direkte på internett.

Bygningsvern og byggeskikk

Bygningsvern og byggeskikk er et av Vest-Agder-museets hovedsatsinger. Arbeidet er knyttet til tre arbeidsområder: Bygningsvern på egen bygningsmasse, kurs og kompetansespredning, dendrokronologi og annen dokumentasjonsoppbygning.

Vest-Agder-museet forvalter 96 antikvariske bygninger. Disse har et til dels stort etterslep på vedlikehold. Museet har sysselsetter i dag seks dedikerte håndverkere, som del arbeider med bygningsvern, dels med øvrige driftsoppgaver. Vedlikeholde skal skje etter antikvariske prinsipper, slik at museets bygninger kan stå som referanseprosjekter for andre som arbeider med bygningsvern. Det legges vekt på å dokumentere både status før arbeidet starter opp, arbeidet underveis og det ferdige resultatet. I tillegg til arbeid som utføres av museets egne håndverkere, settes også mye arbeid ut eksternt. I forbindelse med dette har museet stort fokus på kvalitetssikring.

Museet er opptatt av å være en kompetanseinstitusjon og å bidra til å spre kunnskap og interesse ut blant både håndverkere og interesserte privatpersoner. Dette gjøres gjennom regulære kur, som gjerne arrangeres sammen med andre. I tillegg arrangerer museet sammen med Vest-Agder fylkeskommune fem til seks "håndverkerkafeer" i året. Dette er møtepunkt som kombinerer faglige foredrag med sosial mingling. Håndverkerkafeene arrangeres ulike steder i fylket.

I 2015 trådte Vest-Agder-museet inn i en tidligere avtale mellom Nasjonalmuseet i København og Vest-Agder fylkeskommune. Målet er å både bygge opp en større intern/lokal kompetanse på Agder i det å ta prøver, samtidig som en kan få datert flere av både museets bygg, bygg knyttet til uthavnene, samt avklart andre bygningshistoriske spørsmål. På sikt ønsker museet å også kunne bygge opp kompetanse i å analysere prøvene lokalt. Museet er videre opptatt av dokumentasjon av regionens byggeskikk generelt. Tre av håndverkerne har derfor fått opplæring i dokumentasjon av antikvariske bygg. Museet har også gitt tilbud til kommuner og fylkeskommuner om at vi kan ta imot dendroskiver/lafteknuter fra bygg som skal rives. Dette med tanke på fremtidig forskning.

Besøksstedenes lokalhistorie

Fokuset på besøksstedenes lokalhistorie kommer til uttrykk i mindre, tematiske utstillinger ved besøksstedene og videre planlegging av faste lokalhistoriske utstillinger ved alle avdelinger. I 2016 startet arbeidet med planleggingen av den neste store lokalhistoriske utstillingen som vil handle om lokalsamfunnet Flekkefjord og åpne i desember 2017. Deretter er det Mandals tur, og det har blitt tatt administrative og faglige grep for å kunne åpne nye lokalhistoriske utstillinger hvert annet år fremover.

Nasjonale og lokale nettverk

Museets ulike avdelinger deltar i formelle og uformelle nettverk på nasjonalt plan. Vest-Agder-museet har en svært bred tematisk- og samlingsmessig portefølje. Vi har derfor sett det som nødvendig å delta i en rekke nasjonale nettverk. Deltakelse i de nasjonale museumsnettverkene er en oppfølging av den museumsfaglige delen av museumsreformen. Vest-Agder-museet deltar i følgende nettverk på nasjonalt plan:

Nettverk	Ansvarlig i VAM
Nasjonalt nettverk for arbeiderkultur og nasjonalt nettverk for teknologi og industrihistorie	Konservator Birgitte Sørensen (Fagseksjonen)
Nasjonalt nettverk for bergkunst	Avdelingsleder Per Christian Burhol (Lista museum)
Byggnettverket, nasjonalt nettverk	Museumshåndverker Nils Magne Håkegård (Kristiansand museum)
Nasjonalt nettverk for fotografi	Fotoansvarlig Arve Lindvig (Fagseksjonen)
Herregårdsnettverket, nasjonalt nettverk	Konservator Tonje Tjøtta (Fagseksjonen)
Nasjonalt nettverk for fiskerihistorie og kystkultur	Avdelingsleder/konservator Arild Johannessen (Flekkefjord museum)
Nasjonalt nettverk for magasin og bevaring	Konservator NKF-N Simon Mawdsley (Fagseksjonen)
Nasjonalt nettverk for demokrati og menneskerettigheter (nytt)	Leder av fagseksjonen, Kathrin Pabst
Museumsnettverk i Virke	Direktør John Olsen: ledelse og overordnede problemstillinger. Administrasjonssjef Gro Eikeland: nettverket for administrasjon.
Museumsbanerådet	Avdelingsleder Tom Johansen
Nettverk for direktører med museumsbaner i museet	Direktør John Olsen (leder nettverket)
Kulturrådets program for museenes samfunnsrolle (opprettet høsten 2015)	Leder av fagseksjonen, Kathrin Pabst

Vest-Agder-museet deltar aktivt i Norges museumsforbunds arbeid og bidrar på de fleste samlinger og seminarer i deres regi. Vest-Agder-museet samarbeidet med museumsforbundet og de andre konsoliderte museene i Agder om å være representert under Arendalsuka 2016. Direktør John Olsen sitter i museumsforbundets styre og administrasjonssjef Gro Eikeland er medlem av styret i seksjon for museumsledelse. John Olsen er også medlem av fakultetsstyret i Universitetet i Agder. Leder for fagseksjonen, Kathrin Pabst, sitter i styret i Norsk ICOM. Som en viktig reiselivsaktør, har VAM sett det som naturlig å ha et aktivt og engasjert forhold til Næringsforeningen i Kristiansand, i USUS-nettverket og det lokale cruisenetverket. Museet deltar også i det lokale historiefaglige miljøet gjennom Forskernettverk Agder, og formidlingsansvarlig Gunhild Aaby er leder av Den norske historiske forenings avdeling i Agder.

FORMIDLING OG LOKALE AKTIVITETER

Besøkstall ved avdelingene

Totale publikumstall pr. avdeling	2012	2013	2014	2015	2016
Kristiansand museum	26 567	19 040	19 599	16 032	18 083
Odderøya museumshavn	Ca. 2 200	Ca. 2 300	Ca. 2500	2 855	5 892
Kristiansand kanonmuseum	8 753	9 357	9060	9 890	12 458
Gimle Gård	1 659	2 256	3119	2 830	2 623
Setesdalsbanen	120 ¹	17 524	15 773	24 804	23 376
Mandal museum (inkl. Vigeland Hus)	3 980	4 853	5 630	3 943	4 432
Sjølingstad Uldvarefabrik	7 506	7 531	7 300	7 809	7 863
Lista museum	17 314	16 273	17 469	16 026	15 819
Flekkefjord museum	8 707	6 310	6945	8612	7 709
Hestmanden	Ikke del av VAM	Ikke del av VAM	Ikke del av VAM	Ikke del av VAM	90 ²
Tingvatn fornminnepark og besøkscenter	Ikke del av VAM	Ikke del av VAM	Ikke del av VAM	Ikke del av VAM	Ca. 2 000
Fagseksjonen	-	-	Ikke tallfestet	Ikke tallfestet	3 865
Totalt	76 806	85 444	87 395	92 801	104 210

Vest-Agder-museet satte solid publikumsrekord og passerte 100 000-grensa med god margin i 2016. Det var 11 400 flere gjester i 2016 sammenliknet med forrige rekordår, 2015. Vi har hatt et høyt aktivitetsnivå og bestrebet oss på å nå ulike målgrupper med tilbudene våre. Museet har også oppnådd større synlighet i media og andre kommunikasjonskanaler. Økningen skyldes til dels at Tingvatn fornminnepark og besøkscenter har blitt en del av VAMs formidlingstilbud og at fagseksjonen i 2016 har tallfestet og økt sin formidlingsaktivitet. Blant annet er besøkstallene for vandretstillingen "Ikke bare greit?" i Tresse i november/ desember tatt med under fagseksjonen. Men alle avdelingene i Kristiansand, bortsett fra Gimle Gård, har hatt et godt år. Odderøya museumshavn, som åpnet på tampen av 2015-sesongen, har fått et fullt driftsår og har økt besøket med over 3000 gjester, blant annet gjennom Den kulturelle skolesekken (DKS) og målrettet formidlingssatsning i ferier og med sesongbetonte aktiviteter. Kristiansand kanonmuseum har hatt en svært god sesong. Den nye ammunisjonsjernbanen har bidratt til besøksrekord på Møvik. Antall cruiseanløp i Kristiansand økte i 2016 sammenliknet med 2015 og bidro til et oppsving ved Kristiansand museum i forhold til fjoråret.

De to vestligste avdelingene har hatt en nedgang i besøkstallet, noe som utelukkende skyldes færre skole- og barnehagebesøk. Også Lista og Flekkefjord har opplevd en økning i det ordinære besøket, men spesielt Flekkefjord har merket reduksjonen i antall opplegg antatt i DKS. Selv om fagseksjonen i større grad har tallfestet formidlingstallene, vil ikke tabellen fange opp alle brukere av museets formidlingstilbud, slik som utendørsutstillingene i Nodeviga, turgåere på museets uteområder og VAMs deltakelse med innslag på andres arrangementer.

¹ Setesdalsbanen: Kun en avgang i 2012-sesongen.

² D/S Hestmanden ble overført til Vest-Agder-museet 01.01.2016, men skipet var ikke åpent for publikum i 2016.

Barnehage- og skolebesøk pr. avdeling	2012	2013	2014	2015	2016
Kristiansand museum	5 517	5 696	4 297	4 082	3 839
Gimle Gård	329	56	125	333	77
Odderøya museumshavn	0	0	0	27	1 222
Kristiansand kanonmuseum	180	225	60	841	714
Setesdalsbanen	0	1 057	1 339	996	768
Mandal museum	777	1 636	1 200	811	1 064
Sjølingstad Uldvarefabrik	1 280	1 741	1 324	1 446	1 116
Lista museum	1 342	2 400	3 276	2 753	882
Flekkefjord museum	5 111	3 577	3 285	4 283	2 679
Tingvatn fornminnepark og besøkscenter	-	-	-	-	300
Fagseksjonen	-	-	-	-	650
Totalt	14 536	16 388	14 906	15 572	13 311

Det har vært en tydelig nedgang i skole- og barnehagebesøk i 2016 sammenliknet med tidligere år. Alle avdelinger, bortsett fra Odderøya museumshavn, som hadde 1000 elever på DKS-opplegget *Caspar Severin – bilder av et liv til sjøs*, og Mandal museum, har hatt færre skoler og barnehager på besøk. Spesielt de to vestligste avdelingene, Flekkefjord og Lista, har opplevd en markant nedgang. Den skyldes hovedsakelig endret prioritering i den fylkeskommunale DKS i 2016/17 og bortfall av DKS-utstilling fra Sørlandets Kunstmuseum. Nedgangen i Kristiansand fortsetter også som følge av få opplegg antatt i Den kulturelle skolesekken. Transportkostnadene er en stor utfordring for skolene, så museumsbesøk er nesten utelukkende knyttet til DKS. Setesdalsbanen hadde noe mindre kapasitet til skoler og barnehager i 2016, siden området ved Paulen gård var utilgjengelig på grunn av planeringsarbeid. I tabellen er fagseksjonens skoleformidling gjennom skoleturné og utstillingen *Ikke bare greit* i Tresse lagt i egen rubrikk.

Formidling i Vest-Agder-museet

Koordinering og utvikling av felles formidling i Vest-Agder-museet er organisert i de avdelingsoverbyggende arbeidsgruppene for pedagogisk virksomhet/ innhold i sesongtilbud og digital formidling/ kommunikasjon. Med ansettelse av markeds konsulent i 50 % stilling i 2016, ble markedsføring og markeds kommunikasjon, profilering og sponing løftet ut av arbeidsgruppene. Dette arbeidet ledes og koordineres nå av markeds konsulenten. Vest-Agder-museets formidlingsarbeid tar utgangspunkt i prinsipper og retningslinjer nedfelt i museets formidlingsplan og planer og strategier på de ulike virkeområdene.

Felles formidlingsprosjekter har ellers i hovedsak vært knyttet til fagseksjonen. De er beskrevet andre steder i årsmeldingen, for eksempel samfunnsrolleprosjektet og arbeidet med fattigdomsprosjektet *Ikke bare greit* og utvikling av formidlingen ved D/S Hestmanden. Utøvelse og ansvar for museenes formidling ligger for øvrig til den enkelte avdeling. Variasjonen og bredden i formidlingstilbudet, samarbeidsformer og metoder i Vest-Agder-museet, var av vesentlig betydning da museet ble kåret til *Årets museum* i 2016.

Nettverk, kurs og opplæring

Museumsformidlerne i Agder har et uformelt nettverk som arrangerer en årlig museums pedagogisk fagdag og felles stand under Sørlandsk lærerstevne. Også de ubemannede museene i Vest-Agders tilbud til skolene blir profilert under lærerstevnet. Vest-Agder-museet er medlem av klyngenettverket for bedrifter innen reiseliv, opplevelses- og kulturnæringen på Sørlandet, *Usus*. Nettverket har fokus på gjenkjøp og verdien av eksisterende kunder. Museet har gjennom året deltatt på flere samlinger og seminarer i nettverkets regi. Vi har i 2016 hatt større fokus på film som

kommunikasjonsform og har hatt deltakere på kurs i USUS-sammenheng og arrangert internkurs i bruk av film for sosiale medier. Videre har Vest-Agder-museet holdt sitt årlige interne service- og fortellerkurs for sommeransatte i juni. Også sesongansatte ved andre, små museer i fylket var invitert til å delta på kurset. I forbindelse med samfunnsrolleprosjektet og arbeid med fattigdom har formidlerne i VAM gjennomgått flere skolerings tiltak. Vi har fått innføring i intervjueteknikk rettet mot samtaler med informanter om vanskelige tema, vi har hatt samtale med en barne- og ungdomspsykolog med tanke på direkte formidling til barn og unge i DKS-sammenheng og vi har gjennomgått innføringskurs i teknikk for animasjonsfilm/stopmotion med animatør Jan Rune Blom til bruk i formidlingsopplegget knyttet til fattigdomsutstillingen.

Pedagogisk virksomhet

Vest-Agder-museet er en sentral samarbeidspartner for den fylkeskommunale kulturelle skolesekken (VAF-DKS) på kulturarvfeltet. Mye av arbeidet med planlegging av museets tilbud overfor skoler skjer i arbeidsgruppa for pedagogisk virksomhet. Tilbudene er organisert som turneer på skolene og som museumsbesøk. I 2016 fikk Vest-Agder-museet antatt sju tilbud i VAF-DKS innen programområdene kulturarv og visuell kunst. Til tross for mange innmeldte tilbud, fikk vi liten utstilling i vestfylket denne gangen. Formidlingsgruppas felles satsning i 2016 har vært *Ikke bare greit – om å være fattig på Sørlandet*. Formidlingsopplegget til mellomtrinnet og videregående skole ble utviklet i høsten 2016 med tanke på DKS-formidling ved fire av museets avdelinger i 2017. Et annet fellesprosjekt var tilbudet *Fortellerkoffert*, et formidlingsopplegg med spesiell vektlegging av gjenstandene i museet, som ble utviklet for DKS i 2015. To av museets formidlere var involvert i skoleturneen *Fortellerkoffert*. Ansvaret for tilbudene i de lokale, kommunale kulturelle skolesekkene ligger til den enkelte avdeling.

Utstillinger

Vest-Agder-museet viste flere nye utstillinger i 2016. De fleste ble utviklet ved besøksstedene selv og er omtalt under den enkelte avdeling. Den største fellessatsningen i regi av fagseksjonen var vandreutstillingen *Ikke bare greit. Om å være fattig på Sørlandet*, som åpnet i Tresse i Kristiansand i november 2016. Videre har utstillingen *Bak fasaden*, som åpnet mot slutten av 2015, vandret fra Kristiansand til Mandal og Flekkefjord høsten 2016. Arbeidet med to nye utstillinger ble påbegynt i 2016: En utstilling av militære uniformer fra Kristiansand kommunes Furuborgsamling og lokalhistorisk utstilling i Flekkefjord.

Andre publikumstilbud

Det har vært én stor fellessatsning på formidlingsfeltet i 2015: Arbeidet med samfunnsrolleprosjektet *Ikke bare greit. Om å være fattig på Sørlandet*. Formidlingsgruppa har deltatt i hele prosessen fra valg av tema, samarbeid med informanter og dokumentasjon gjennom intervjuer til innholds- og utstillingsproduksjon, samt utvikling av et felles formidlingsopplegg for skoleklasser. Prosjektet ble også formidlet digitalt gjennom egen ressurside på Vest-Agder-museets hjemmeside. Fattigdomsprosjektet er beskrevet andre steder i årsmeldingen. Videre har museet hatt to tilbud gjennom Den kulturelle spaserstokken i Søgne og i Kristiansand – et om gamle, mekaniske musikkmaskiner og instrumenter og et om klær og moter for 60-70 år siden. Vest-Agder-museet deltok med formidlingsaktiviteter på Museumsforbundets stand under Arendalsuka. Vi demonstrerte dampmaskin og informerte om fattigdomsprosjektet og publikumstilbudet for øvrig. Vest-Agder-museet hadde også i år to fellesarrangementer. Sesongåpningsarrangementet i midten av juni ble holdt på Kristiansand museum og hadde temaet *Kristiansand 375 år*. Regattaen for klassiske plastbåter, *Plastikk 2016*, ble arrangert i Odderøya museumshavn siste søndag i august. Båtdeltakelsen var stor, men publikumsoppslutningen var preget av det dårlige været.

En annen, langsiktig satsning er formidling av bygningsvernprosjekter. I 2016 var prosjektet stegeverksløe, som er en konstruksjon som hører hjemme i Vest-Agder/Rogaland. I forbindelse med kurs i denne konstruksjonsformen, ble det med kompetanse fra bl.a. Helge Paulsen og Trond Oalann

satt opp ei stegeverksløpe på Kristiansand museum. Bygget vil bli brukt i formidling av byggeskikk i Vest-Agder. Stegeverk var også tema for et åpent arrangement i rekken håndverkerkafeer. Det ble i 2016 arrangert fem håndverkerkafeer, tre i Kristiansand, en i Mandal og en i Flekkefjord knyttet til temaene energisparing i gamle hus, støtteordninger for istandsetting av gamle hus, stegeverksbygg og dendrokronologi. For øvrig har lirekasser fra Kilesamlingen blitt benyttet til glede og adspredelse i forbindelse med diverse arrangementer i Agder, også i 2016.

Digital formidling og kommunikasjon

VAM følger museets digitale strategi i arbeidet med digital formidling og kommunikasjon. Den digitale strategien er den interne guiden til hvilke plattformer vi bruker og hva vi publiserer når i digital markedsføring og sosiale medier. Denne veilederen oppdateres hvert år, og ble senest oppdatert i mai 2016. Strategien inneholder også museets bruk av faglige formidlingskanaler, som egne nettsider, DigitaltMuseum og Industrimuseum.no.

Det har vært et særlig fokus på nettsidene våre. Det skal til enhver tid ligge oppdatert informasjon om åpningstider og arrangementer, men også bakgrunnsstoff om museets øvrige arbeid og samlinger. To nye avdelinger har blitt lagt til i løpet av året: D/S Hestmanden og Tingvatn fornminnepark. Antall sidevisninger på hjemmesiden har økt med 32 % fra 2015 til 2016. Totalt antall økter på siden i 2016 var 89 000 sammenliknet med 67 500 i 2015.

I forbindelse med at det er tilsatt markeds konsulent (50 % stilling) i 2016 har fokuset vært på å legge rutiner for kommunikasjon og markedsføring. I den forbindelse er det laget en aktivitets- og markeds kalender som alle avdelingene har tilgang til. Museet har i 2016 i større grad brukt film i kommunikasjon i sosiale medier. Facebook er vårt utstillingsvindu for profilering av aktiviteter og arrangementer. Her kan også våre følgere få et innblikk i livet "bak kulissene" i museet. VAM som helhet og hver avdeling er representert med egen Facebookside, og i 2016 var det en vekst på 4600 følgere for museets avdelinger totalt. Vest-Agder-museet er også på Instagram. Antall følgere har i 2016 økt med 1600. Nyhetsbrevet gir informasjon direkte til dem som har spurt om det og kan være veldig effektivt. Det ble i 2016 mulighet for å melde seg på nyhetsbrev via avdelingenes Facebooksider. Antall mottakere er tredoblet i løpet av året. TripAdvisor er en viktig kanal for å kommunisere digitalt. Fokuset her ligger på å sørge for at all informasjon er korrekt til enhver tid med oppdaterte bilder og åpningstider. Enkelte avdelinger kommuniserer også via Snapchat. Bilder som blir publisert av Vest-Agder-museet finnes digitalt på Flickr og Google+. Alle avdelingene ble i 2016 registrert på Google+kontoen til Vest-Agder-museet.

Vest-Agder-museet har i 2016 publisert 1000 nye gjenstander på DigitaltMuseum, den felles, nasjonale databasen over samlinger i norske kunst- og kulturhistoriske museer. To nye digitale utstillinger har blitt produsert, begge som del av større registreringsprosjekter: *Arkitektens kontor* om Thilo Schoder og *Å drikke fra en fugl* om gamle drikkekar.

Markedsføring og profilering

Gjennom den nytilførte markedsressursen er det blitt lagt ned et større arbeid med strategier og planer for markedsføringen. Det ble i 2016 også arbeidet videre med konsulentfirmaet Backer & Bang. Hovedfokuset på samarbeidet ligger på produktutvikling og egeninntjening i museet. Samarbeidet med Visit Sørlandet/USUS fortsatte i 2016 på innland- og utenlandsmarkedsføring.

Slagordet *Vi forteller din historie* er forankret i verdigrunnlaget til Sørlandets største museum og går igjen på de fleste av museets kommunikasjonsplattformer som museets varemerke utad. Kåringen av *Årets museum 2016* gav oss også flere muligheter for å forsterke logo og slagord med denne tittelen. Vi ønsker å øke bevisstheten til befolkningen at VAM består av 11 avdelinger. Utarbeidelsen av et nytt årskort, som kan brukes på tvers av avdelingene, startet mot slutten av 2016. Vi har i løpet av året jobbet strategisk med pressemeldinger og oppfølging av media. Dette har resultert i en økning

av medieomtale. Markedsmateriell (bekledning, poser, kopper og servietter) og brosjyrene for 2016 ble korrigert med oppdatert informasjon. Fokus på utvikling av museumsbutikkene og vareutvalg ble fulgt opp med deltagelse fra flere avdelinger på gave- og interiørmessen på Lillestrøm.

Formidlingsaktivitet ved avdelingene

Hovedarena for formidlingen i Vest-Agder-museet er de ulike besøksmålene. Det har vært god aktivitet både i sesongen og i skoleåret 2016.

// Kristiansand museum

Kristiansand museum er i hovedsak et friluftsmuseum med om lag 40 kulturhistoriske bygninger plassert i en Bygade, et Setesdalstun og et Vest-Agdertun. I tillegg har museet utstillingsarealer i administrasjonsbygget og i ulike bygninger rundt på anlegget. *Kristiansand Sjøfartsmuseum* er en integrert del av museet, og *Minibyen* ligger på området.

Formidling

Kristiansand museum har hatt over 18 000 besøkende i 2016, en økning på 2000 gjester sammenliknet med 2015. Det har vært økt pågang fra cruiseturister, godt besøkte museumsteaterforestillinger og arrangementer og en økning i dagsbesøk i august.

I 2016 har museet gjennomført to undervisningsopplegg i Den kulturelle skolesekken: *Byen vår. Kristiansand rundt 1900* for 2. trinn og *Jegere i steinalderen* for 4. trinn. Begge tilbud var til skoler i Kristiansand kommune. Skoler og barnehager har også deltatt på andre pedagogiske tilbud gjennom året, bl.a. om ull, korn og juletradisjoner. Museet er også godt besøkt av voksenopplæring for innvandrere.

Museet viste tre utstillinger i administrasjonsbygget i 2016: Rosemalingsutstillingen *De kom fra Fjotland*, VAMs vandretstilling *Bak fasaden* og broderiutstillingen *Sting for Sting*. De to sistnevnte ble pakket ned i løpet av høsten, og arbeidet med nye utstillinger er i gang.

Kristiansand museum var i 2016 vert for VAMs årlige sesongåpningsarrangement, *Den store museumsdagen*. I år var temaet *Kristiansand 375 år*. Museet deltok også i Visit Sørlandets satsing, *Turist i egen by*, med omvisninger og den årlige friluftsgudstjenesten. I august ble det ny besøksrekord for arrangementet *Familiedagen* med rundt 1500 gjester. Julemarkedet *Førjulshygge*, var også svært godt besøkt. Skuespiller Inger-Helen Kilsti, alias Johanne Vaskekjerring, holdt tolv teateromvisninger i Bygaden i juli og august. Samarbeidet med Søgne videregående skole ble videreført med utlån av sauer, kaniner og hester til museet om sommeren. Barneaktiviteter ble tilbudt hver dag i sommersesongen. Det ble også arrangert aktiviteter i vinter-, påske- og høstferien, blant annet på den nye aktivitetsplassen som ble innviet tidlig i 2016, som en del av *Over heia-satsningen*.

Frivillig arbeid og venneforening

Vest-Agder Fylkesmuseums venneforening har ca. 150 medlemmer. De bistår avdelingen med matlaging, salg og andre oppgaver på temadager og utfører dugnadsarbeid på friluftsmuseet: vasker, maler og rydder. Venneforeningens dag arrangeres en gang i året, og det gjennomføres hvert år én eller flere kulturhistoriske utflukter. De selger også kaffe, brød, pølser og annet på museets temadager, noe som resulterer i en årlig gave til museet. I 2016 bidro de økonomisk med støtte til omvisninger med skuespiller i Bygaden. I tillegg til venneforeningen nyter museet frivillig arbeidsinnsats fra en gjeng kulturvernere i Marnardal, som slår og hesjer på Eikentunet tidlig om sommeren og kjører inn høyet under Familiedagen om høsten.

// Gimle Gård

Gimle Gård er en herregård som ligger i Kristiansand. Den ble bygd mellom 1797 og 1807. Opprinnelig var det en lystgård for kjøpmann Bernt Holm, en av byens velstående handelsmenn. Eiendommen ble testamentert til Kristiansand kommune da siste eier, Ottilie Arenfeldt Omdal, døde i 1982. Hovedbygningen ble overlevert med alt inventar. Den eies av Stiftelsen Gimle Gård og forvaltes av Vest-Agder-museet. Fem generasjoner Holm-Arenfeldt-Omdal har etterlatt seg mange kulturhistoriske skatter.

Formidling

Besøket på Gimle Gård var i 2016 ca. 2700, en liten nedgang sammenliknet med 2015. Det var ingen DKS-opplegg på Gimle, men undervisningstilbud ble sendt direkte til både skoler og barnehager. Hele Gimle er et utstillingslokale, der gjenstandene og interiøret er stilt ut slik det stod i 1982. Det er dermed lite plass til tradisjonelle utstillinger. Fotoutstillingen om dyrene på Gimle, satt opp i kjelleren i 2015, er fremdeles utstilt og er en del av omvisningene.

Gimle Gård er åpen hver dag i sommersesongen med omvisninger hver time. Forhåndsbestilte grupper tas imot utenom sesongen, og malerisalen brukes til konserter med musikkstudenter ved UiA og av Vitenskapsakademiet til regelmessige foredrag og møter. Det ble holdt 14 *omvisninger utenom det vanlige* med skuespiller Inger-Helen Kilsti og musiker Espen Sørensen i sommer. Det gjennomsnittlige besøkstallet utenom skuespilleromvisninger er lavt. Det ble i 2016 for første gang arrangert høstferieaktiviteter på Gimle. *Jakten på de stjålne smykkene*, en skattejakt for barn, ble et populært tiltak. En antikvitetsdag, kalt *Skjulte skatter*, ble utprøvd høsten 2016. Publikum ble invitert til å ta med egne gjenstander, og antikvitetseksperter Ellen Ørnes ble innleid til identifisering og eventuell taksering. Flere av museets ansatte holdt korte foredrag og hadde stands rundt om i huset. Arrangementet var vellykket og skal videreutvikles. Museet deltok også på Visit Sørlandets arrangement *Turist i egen by* med konsert i malerisalen. Arrangementet *Jul på Gimle* i samarbeid med Agder naturmuseum hadde godt over 1100 gjester og sørget for nesten halvparten av årsbesøket på Gimle i 2016.

Frivillig arbeid og samarbeid

Det er ingen frivillige arbeidere på Gimle, men museet har et nært samarbeid med Agder naturmuseum om drift av utearealer, og med kunsthistoriker ved UiA, Frida Forsgren, om formidling av maleriene på Gimle.

// Kristiansand kanonmuseum

På Møvik i Kristiansand ligger verdens nest største kanon som noensinne er montert på land. Bakgrunnen for plasseringen var tyskernes behov for å holde britene ute fra Skagerrak og sikre forsyningsruten mellom Norge og Tyskland etter invasjonen i 1940. Skagerrak ble minelagt, og det ble bygget et tungt batteri på Møvik (Batterie Vara) og et tilsvarende i Hanstholm, Danmark. Etter krigen ble batteriet en del av det norske kystartilleriet, og kanonene ble avfyrt for siste gang i 1952. Kristiansand kanonmuseum ble åpnet i 1993 og ble konsolidert med Vest-Agder-museet i 2012.

Formidling

Kristiansand kanonmuseum satte ny besøksrekord med nærmere 12 500 gjester i 2016, en økning på over 2500 besøkende sammenliknet med 2015. Oppsvinget skyldes i stor grad den reetablerte ammunisjonsjernbanen, som åpnet på forsommeren. DKS-opplegget, *Arbeidere, fanger, soldater – Møvig i krigsårene* ble gjennomført for andre gang høsten 2016. I overkant av 700 elever fra 9. og 10. trinn i Kristiansand var innom fortet. Utstillingene i museumsbunkeren var uendret i 2016.

Museet har en lang sesong og er åpent i helgene på våren og høsten. Daglige besøkstall er gode gjennom hele sesongen. Museet har et selvguidingssystem, men tilbyr også guidede omvisninger til grupper. Museet deltok på Visit Sørlandets arrangement *Turist i egen by* med kjøring av kanonen.

Ammunisjonsjernbanen på Kristiansand kanonmuseum ble åpnet 17. juni og kjørte daglig fram til 7. august. Sesongen skulle vart fram til skolestart med helgekjøring utpå høsten, men måtte avsluttes tidlig på grunn av slitasjeskader på togets aksling. Ca. 3000 besøkende benyttet seg av den nye attraksjonen i 2016.

Frivillig arbeid og venneforening

Kristiansand kanonmuseet har ingen formell venneforening, men en liten, veldig engasjert dugnadsgjeng. Antall medlemmer økte i 2016 som følge av reetableringen av ammunisjonsjernbanen. Flere har mekanisk bakgrunn og har i tillegg til skjøtsel av uteområder også jobbet med reparasjoner og vedlikehold av toget og vognene.

// Odderøya museumshavn

// Odderøya museumshavn

Odderøya museumshavn hadde sin første ordinære sesong i 2016 etter at aktivitetshuset åpnet 25. juli 2015. I Odderøya museumshavn er det maritime aktiviteter for store og små. Aktivitetshuset er åpent om sommeren, i skoleferier og under spesielle arrangementer. Området inkluderer utendørs installasjoner og utstillinger om sommeren. I havna forteller vi om plastbåtens historie gjennom en flytende utstilling med klassiske plastbåter i samarbeid med private eiere.

Formidling og utadrettet virksomhet

Odderøya museumshavn mer enn doblet besøkstallet fra 2855 besøkende i 2015 til 5892 besøkende i 2016. Noe av dette må tilskrives en lengre sesong. I tillegg har museumshavna fått antatt et tilbud i DKS, styrket det generelle publikumstilbudet og oppnådd god synlighet i media. Odderøya museumshavn ble som eneste norske kandidat nominert til *European Museum of the Year A*, EMYA, i 2016. Det ble i forkant av sesongen foretatt en del endringer i organisering og logistikk i aktivitetshuset med tanke på tilrettelegging for bedre publikumsopplevelser og spissing av konseptet. Kaféen og butikken er bygd om og et kontor er omgjort til utstillingslokale. Museumshavna hadde åpent i samtlige skoleferier, med hovedsesong fra 4. juni til 31. august. I tillegg var det juleverksted i desember.

I november 2016 hadde aktivitetshuset besøk av rundt 1000 elever på mellomtrinnet fra Kristiansand, som deltok i DKS-opplegget *Caspar Severin – et liv til sjøs* i samarbeid med fotograf Sidsel Jørgensen. I tilknytning til DKS-tilbudet var det en temporær utstilling av Jørgensens bilder i aktivitetshuset. Utstillingen varte en måned og ble avsluttet med en kåserikveld med smaking av rom.

Til sommersesongen åpnet to nye utstillinger i aktivitetshuset. *Mitt sommerminne* var en mindre sesongutstilling, hvor vi ba publikum låne oss gjenstander som symboliserte et sommerminne. Den andre utstillingen, *Et håndverk og en drøm*, ble satt opp i det tidligere kontoret i andre etasje og forteller historien om gründeren Roald Skibsrud og bedriften Skibspilast. I forlengelsen av utstillingen ble Skibsruds første båt fra 1954 montert i taket på aktivitetshuset. I tillegg ble en halv Sportsmaster 15 hengt opp på gavlveggen innendørs. I tillegg hadde vi, som i 2015, en flytende utstilling av klassiske plastbåter. Totalt 15 båter lå utstilt i museumshavna. Nytt av året var et samarbeid med Bragdøya Kystlag hvor de stiller ut typiske trebåter. Dette er et samarbeid som vil bli videreført i kommende sesong. *Sørlandske sommerminner* er en installasjon av fluktstoler, parasoller og "sveivofoner" på odden i Nodeviga, som skal gi et tidløst innblikk i historier knyttet til rekreasjon og

kystkultur, men også en spesifikk presentasjon av noen av de konkrete sommerminnene Vest-Agder-museet har samlet inn. Et siste tiltak i forkant av sesongen var å bedre publikumstilbudet for barn. Her ble det laget en egen stasjon der barna kan kjenne på glassfiber, polyester og glassfiberarmert polyester. I tillegg ble det laget et helt nytt, demonterbart basseng utendørs.

Odderøya museumshavn hadde flere arrangementer i 2016, hvor de største var *Folkefesten* og *Plastikk 2016*. *Folkefesten* markerte sesongåpning og var gratis. Publikum fikk blant annet demonstrert gamle motorer og delta i konkurranser. I tillegg tok Eliasbåten barna på tur i havnebassenget. Det kom rundt 500 besøkende på arrangementet. Den årlige regattaen for klassiske plastbåter, *Plastikk 2016*, ble avholdt 28. august. Til tross for svært dårlig vær møtte rundt 250 opp for å overvære regattaen, hvor rekordmange båter stilte til start. Totalt 23 båter var påmeldt.

// Setesdalsbanen

Setesdalsbanen er én av fem etablerte museumsbaner i Norge. Den spesielle sporvidden på 1067 millimeter var dominerende i landet fram til 1900. Av i alt ca. 1000 kilometers utbredelse, er Setesdalsbanens åtte kilometer det siste strekket som er igjen. Setesdalsbanen har samlinger fra Sulitjelmabanen i nord til Flekkefjord-Egersund i sør. Driften på Setesdalsbanen foregår i et samarbeid mellom Vest-Agder-museet og Setesdalsbanens Venner. Det ville ikke vært mulig å kjøre damptog på Setesdalsbanen uten innsatsen fra de frivillige.

Formidling og utadrettet virksomhet

2016-sesongen har vært et godt driftsår på Setesdalsbanen med god oppslutning fra besøkende, med en ubetydelig reduksjon i forhold til i fjor. Totalt antall besøkende var 23 376 reisende. Tallet har direkte sammenheng med antall kjøredager og noe mindre kapasitet til skoler og barnehager i forbindelse med at Paulen-området var utilgjengelig i 2016. I 2016 ble det satt et maksantall på charterturer på 20 dager i løpet av sesongen, og tilbudet var tidlig fullbooket.

Chartersesongen åpnet med fullt trykk 1. juni med cruiseanløp, VIP-charter samt besøk av *Mobil leirskole*, filmframvisning i B3, i kulturhuset og omvisning på Kringsjø med bespisning. I juni gjennomførte vi skole- og barnehagekjøring i Beihøldalen for første gang. Årets opplegg bestod av togtur, lekestasjoner med gammeldagse leker og quizløype, samt piknik og grilling. Ellers i juni hadde vi kjøring av folk og utstyr i forbindelse med Kringsjødagen, speiderleir på Paulen, samt en del gruppereservasjoner på ordinære kjøring. Ordinær driftssesong for faste kjøring hadde oppstart søndag 12. juni, og kveldskjøringen på onsdager hadde oppstart 29. juni.

I høysesongen startet også lørdagskjøringen opp 2. juli. I tillegg til cruisetrafikk og fast kjøring, ble det gjennomført stordriftsdag 14. august, fototur med Magne Fugelsøy fra Jernbaneverket i forbindelse med bokutgivelse og et tredagersopplegg for Vennesla kommunes ungdomsskoleelever i forbindelse med skolestart. September var årets siste driftsmåned, med utvidet sesong for søndagskjøring til 11. september. Vi gjennomførte et større arrangement, *Livsglede for eldre*, i regi av Vennesla kommune med underholdning og bespisning på Røyknes. Sesongens siste tur var mandag 26. september, der vi fraktet passasjerer som skulle gå tømmerrenna tilbake til Grovane som teambuilding. Vi har merket en økende interesse fra publikum som ønsker å kombinere en tur med Setesdalsbanen med en tur i tømmerrenna. Under Kulturuka i Vennesla i månedsskiftet oktober/november, hadde vi utstilling i Vennesla kulturhus som et alternativ til høstturarrangementet med Speideren. Vi har også i 2016 hatt besøk av diverse fotografer, samt det tyske TV-selskapet Mare-TV.

Frivillig arbeid

Togkjøringen på Setesdalsbanen skjer for det meste på dugnad, med frivillige fra Setesdalsbanens Venner som personale både på togene, på TXP-kontoret og i kiosk, kafeer og souvenirbutikk. Denne innsatsen er av uvurderlig betydning for å kunne drifte en museumsjernbane. Det er gledelig å kunne

notere god rekruttering av nye aktive i venneforeningen og også at stadig nye medlemmer godkjennes for sikkerhetstjeneste på forskjellig nivå. I 2016 ble den første kvinnelige kjelepasseren sertifisert! Frivillige deltar også på dugnad gjennom året med rydding langs sporet, banevedlikehold, større arrangementer eller andre spesifikke prosjekter. I 2016 har det blant annet blitt utført arbeider på en pakkemaskin som ble gitt Setesdalsbanen av Oslo havn, samt arbeider med istandsetting av lokomotiv nr. 81, som skal brukes som utstilling.

// Mandal museum

Mandal museum er lokalisert i den fredede Andorsengården, oppført i 1801-05, og i Vigeland hus, barndomshjemmet til kunstnerbrødrene Gustav og Emanuel Vigeland. Museet forvalter en stor samling kunst- og kulturhistoriske gjenstander. Samlingen av gjenstander knyttet til sjøfart og fiskeri er særlig omfattende.

Formidling og utadrettet virksomhet

Besøkstallene ved Mandal museum har svingt en del de siste årene, men i 2016 (4432 gjester) har det vært en økning i forhold til året før, som følge av flere skole-, gruppe- og arrangementsbesøk. Mandal museum hadde noe redusert tilbud vinteren 2016 på grunn av vakanse i stilling, men gjennomførte aktiviteter på Vigeland hus tre dager i skolens vinterferie i februar. I april og mai besøkte 550 elever og 50 lærere på 5.-7.trinn museet gjennom DKS-opplegget *Den lille byen med de store kunstnerne* med innlagt grafikkaktivitet knyttet til en av Gustav Vigelands skulpturer. I juni besøkte tradisjon tro 8. og 9. trinn fra en av byens ungdomsskoler museet gjennom prosjektene *Kjenn din by* og *Kystkultur*.

Mandal museum startet sommeren 2016 med byomvisninger på oppsatte tidspunkt i juli og august og tok også i mot bestillinger resten av året. Disse har vært godt besøkt. I august ble det også satt opp byomvisning på arabisk, og i høstferien var det byvandring særlig tilpasset barn. Mandal museum hadde ingen nye utstillinger i sommersesongen, men viste Vest-Agder-museets utstilling *Bak fasaden* i september-oktober 2016. Denne ble vist i galleri Buen, i byens kulturhus, men ble bemannet av museets ansatte, og museet hadde skoleopplegg og foredrag i utstillingen i løpet av utstillingsperioden. Årets kulturminnedager ble markert med todagersarrangement i samarbeid med Risøbank IKS. Temaet var *Lyset fra Risøbank – da olja kom til Mandal* og handlet om Norges første oljeraffineri og lampene som ble produsert her. Mandal museum hadde aktiviteter på Vigeland hus i skolens vinter- og høstferie, og i tillegg i sjøfartsavdelingen i Andorsengården i skolens høstferie. I desember var det lansering av museets årbok i Andorsengården, med foredrag av artikkelforfatter Thomas Olsen om debatten rundt fattiganstalt og aldershjem i Mandal.

Frivillig arbeid og venneforening

Mandal museum har ingen venneforening, men har tett kontakt med byens lokalhistorikere, og samarbeider jevnlig med blant andre Vigeland Hus AS, Buen kulturhus, Risøbank IKS, Mandal historielag og Mandal kunstforening.

// Sjølingstad Uldvarefabrik

AS Sjølingstad Uldvarefabrik startet produksjonen av garn og ullvarer i 1894 og ble nedlagt i 1984. Sjølingstad Uldvarefabrik fungerer i dag som *en levende museumsfabrikk* hvor maskinene vedlikeholdes gjennom produksjon av fabrikkens tradisjonelle varer. Tidligere drift er videreført på en måte som tar hensyn til og verner om maskiner og bygninger. Besøkende får oppleve et autentisk fabrikkbygg med en antikvarisk, men fortsatt virksom, maskinpark. Anlegget og den virksomheten som i dag drives er unik i både norsk og europeisk sammenheng.

Formidling og utadrettet virksomhet

Det har vært et aktivt og variert formidlingsår ved Sjølingstad Uldvarefabrik. Museumsfabrikken har også oppnådd stor synlighet og god omtale og profilering i sosiale medier. Besøkstallet har vært stabilt i de siste årene, men er sakte oppadgående og ligger nå like under 8000 gjester. Antall skoleelever og gjester i gruppe er gått noe ned, men enkeltbesøk i sommersesongen og ved arrangementer er gått opp.

Den store koftefesten og Strikkedager fikk gjester fra både fjern og nær. Det ble gjennomført flere strikkekafeer og en liten vinterturné, med vekt på garnproduksjon i Norge og vottestrikking. Vi arrangerte mangfoldsdag for ungdom i samarbeid med Ungdommens fylkesting. Temaet ble foreslått av ungdommene selv, og var etiske problemstillinger rundt tekstilproduksjon. Frida Ottosen fra realityserien *Sweatshop* og Sakine Rahimi holdt foredrag, og vi gjennomførte workshop i samarbeid med ungdommer fra Mandal videregående skole. Til DKS-opplegget *Den levende museumsfabrikken* om industriell utvikling, kom 18 skoleklasser på 8. trinn. Årets sommerutstilling var *Weaving fabrics for Suits* med tekstilkunstner Franz Schmidt. Museumsfabrikken gjennomførte sesongaktiviteter i vinter-, påske-, sommer- og høstferien og i førjulstida. Vi tilbød også omvisninger med forskjellig tema. I samarbeid med venneforeningen arrangerte vi Naturlostur i Sjølingstadterrenget. Det tradisjonsrike julemarkedet ble gjennomført med godt besøk.

Riksantikvarens fagseminar ble lagt til Sjølingstad Uldvarefabrik, og spinneriet ble dekket til fest både da, og til Vest-Agder-museets store feiring av prisen som *Årets museum 2016*.

Frivillig arbeid og venneforening

Sjølingstad Uldvarefabriks venneforening, Ullvennen, er en viktig samarbeidspartner for museumsfabrikken. Medlemmer derfra bidro som naturlos og på julemarkedet.

// Tingvatn fornminnepark og besøkscenter

Tingvatn er et gammelt tingsted for de indre bygdene i Vest-Agder. Tingplassen med gravhauger, steinsettinger og bautaer finnes fremdeles. Besøkscenteret åpnet i 2011 og består av kunst- og kulturhistoriske utstillinger, musikkisal, kafé, museumsbutikk og turistinformasjon. Senteret fungerer som et kulturelt møtested i Hægebostad. En rekke lag og foreninger har aktiviteter og arrangementer hele året. Vest-Agder-museet inngikk i 2016 en avtale med Tingvatn fornminnepark og besøkssted IKS om daglig drift og formidling av stedet.

Formidling og utadrettet virksomhet

I besøkscenteret vises en utstilling om treskjærer Gunnleik Tingvatn, en miniaturløsning om krigsseiler Ragnvald Hommen og en utstilling om politiker Aasulv Bryggesaa, som ble laget i forbindelse med stemmerettsjubileet. Fylkeskonservatoren i Vest-Agder fortsetter med utstillingene *Vikingtelt* og *Skjold det skalv*. Ved Tingvatn er det også skiftende kunstutstillinger, levert av Alfred Vaagsvold. I 2016 viste vi følgende utstillinger: *Ikoner frå Balkan* av Kjell Pahr-Iversen, *Fugl* av Øivind Egeland og Axel E. Thorenfeldt, tegning og akvarell, *Malerier*, av Nils Eger, og *Møter* av Mette Lilletvedt, billedvev.

Tingvatn og Snartemo er sterkt knyttet til hverandre. En kopi av Snartemosverdet er utstilt ved Tingvatn, men tekstilene fra gravfunnet er mindre kjent. Dette er nå løftet opp på dagsorden, og det er satt i gang et prosjekt for å få mer kunnskap om tekstilene. I mai ble det arrangert Vikingting for fjerde gang i samarbeid med fylkeskonservatoren og Agder Vikinglag. I forbindelse med Vikingtinget er det skoledag særlig rettet mot 4. og 5. trinn fra nærliggende kommuner. I år deltok ca. 300 elever. Fredag kveld var det fagseminar med foredragsholdere fra inn- og utland i regi av fylkeskonservatoren. Årets tema var vikingenes reiser østover. NM i historisk bue ble arrangert av Agder Vikinglag og Norsk Langbuelag i august. I tillegg kommer andre arrangementer, som Husflidens

høstmarked og Verdensdag for psykisk helse, samt små arrangementer i forbindelse med formidlingstilbudet, eksempelvis muligheter for å prøve brikkevev, nålebinding og plantefarging. Kulturskolen er fast bruker av lokalene, og både musikk- og kunstundervisning foregår på Tingvatn. Besøkstall for året var ca. 2000 besøkende. I tillegg kommer de faste brukerne av lokalene.

Frivillig arbeid og samarbeid

Agder vikinglag med tilreisende vikinger er en viktig bidragsyter til virksomheten på Tingvatn. Vikingene deltar flere ganger i året og bidrar ved dugnader og arrangementer. Samarbeid med tilknyttede aktører fortsetter og er av avgjørende betydning. Uten frivillig innsats fra enkeltpersoner, lag og foreninger, er stedet tomt.

// Lista museum

Lista museum har flere avdelinger i Farsund kommune. Hovedsetet er Nordberg fort med formidlingsbygg fra 2009. Museet skal se helheten i lokalsamfunnet, naturen og kulturen. Det skal samtidig ta for seg historie, samtid og framtid. Kunst er en integrert del av formidlingen.

Formidling/utadrettet virksomhet

Det har vært stor og variert aktivitet ved Lista museum i 2016, til tross for vakanse i stilling i første halvdel av året. Avdelingen som helhet opplevde en svak nedgang i besøkstall med i overkant av 15 800 gjester, men Nordberg fort satte besøksrekord og doblet besøkstallet i sommersesongen.

Nedgangen ligger i en markant tilbakegang i skole- og barnehagebesøk. Den skyldes endret prioritering i den fylkeskommunale DKS i 2016/17, bortfall av DKS-utstilling fra Sørlandets Kunstmuseum og hendelser som for lite vann da skolene var invitert til Hervoll mølle. DKS-opplegget *Arkeolog for en dag* ble likevel gjennomført, og en del barnehager har besøkt museet. Det har ikke vært store, egenproduserte utstillinger i år.

De populære barneverkstedene har holdt stand, og det har vært mye aktivitet og mange barn og voksne på Nordberg i alle ferier. Vi har arrangert strikkekafé i samarbeid med Sjølingstad Uldvarefabrik, hatt stor korpskonsert, to bokforedrag, konsert med gruppen Fotefar og flere konserter i samarbeid med Nordsjøfestivalen. Vi arrangerte også en stor familiedag i samarbeid med lokale Fargerike Drømmer. I oktober gikk arrangementet *Bronsealderkveld - oldtidsmat, helleristninger og fortellinger* av stabelen, en satsning med interaktiv, faglig forankret formidling. Middagen ble laget ved å bruke ingredienser tilgjengelig i bronsealderen, og publikum ble fortalt om livet på Lista i bronsealderen. Også i år har vi hatt skiftende kunstutstillinger i Rødbygget i samarbeid med Galleri Lista Fyr. Kunstnerne i år har bl.a. vært Borghild Rudjord Unneland og Jeannie Mae Ozon Høydal. Utstillingene kommer som et resultat av mangeårig samarbeid og en avtale mellom Nordberg Fort og Galleri Lista Fyr, som nå, pga. nye eiere av galleriet og nye betingelser, foreløpig dessverre opphører. Årets julemarked var igjen en suksess med masse folk og aktiviteter, ca. 1000 besøkende.

I desember kom utstillingen *Yatvings: the forgotten warriors* til Nordberg fort. Utstillingen er en del av et prosjekt som heter Archaeology of Yatvings, og målet er å rekonstruere yatvingenes samfunn ut fra arkeologiske undersøkelser. Prosjektet er et samarbeid mellom Arkeologisk Museum i Warszawa, Vest-Agder fylkeskommune, Riksantikvaren og Midgard Historisk Senter, og er gjennomført som en del av EEA programmet Promotion of Diversity in Culture and Arts within European Cultural Heritage finansiert gjennom EEA financial instrument 2009–2014.

Frivillig arbeid og venneforening

Lista museums venneforening har fortsatt sitt gode arbeid i år. De arrangerte museumsdagen på friluftsmuseet i Vanse 12. juni, hvor det kom 200 besøkende. Entusiastene på Listeskøyta

kystkultursenter legger ned mye arbeid i dugnadsinnsats. Lister forsvarshistoriske forening har satt opp stasjonsbygget til Lundebanen inne i hangar 45.

Lista museum har hatt et samarbeid med galleri Lista fyr om kunstaksen. Museet er deltakere i Farsund kommunes reiselivsforum, Farsund 365, samt i styringsgruppen for Utvalgt kulturlandskap Vest-Lista.

// Flekkefjord museum

Flekkefjord museum består av et skipper- og kjøpmannshjem med gjenstander fra 17-, 18- og 1900-tallet og de nyere Sjøbuene med utstillingssaler, kontorer og magasin. I Sjøbuene er det en fast utstilling som omhandler kunstneren Lars Kristian Gulbrandsen og hans kunst. I tillegg vises temporære utstillinger. Sjøbuene er også arena for konserter, møtevirksomhet, konferanser etc. Museet forvalter og formidler fiskeskøyta Solstrand fra 1936. I 2015 åpnet Krambua som nytt publikumstilbud ved museet.

Formidling og utadrettet virksomhet

Med fullføringen av grua i 2016 ble formidlings-, kafé og butikktilbudet *Krambua* ferdigstilt. Krambua, sammen med cruisebesøk og større oppslutning om byvandring, har bidratt til økt tilstrømning til Flekkefjord museum blant voksne gjester. Nedgangen i besøkstall på 900 gjester er et resultat av færre skolebesøk, som følge av bortfall av utstilling fra Sørlandets Kunstmuseum (SKMU), DKS-tilbud fra fylkeskommunen og at Sørlandsutstillingen var lagt til et ugunstig tidspunkt for museet.

Museet gjennomførte likevel flere undervisningsopplegg i 2016. Lars Kristian Gulbrandsen *Tatjana* er et tilbud til 4.- 9. klasse gjennom den kommunale DKS. Hver høst drar alle kommunens 5. klassinger på heldagstur med museumsskøyta *Solstrand*. Tilbudet om byvandring for elever er også godt benyttet. At tilbudet i vårsesongen ble hemmet av frafall fra SKMU, gjorde at formidler deltok aktivt i Vest-Agder-museets fellesprosjekt om fattigdom på Sørlandet. Flekkefjord museum hadde sesongåpent i perioden 20. juni til 20. august. I denne perioden viste museet sine faste utstillinger samt to sommerutstillinger. Fra 22. juni til 3. august var det to ukentlige aktivitetsdager for barn. Også i vinter- og høstferiene arrangeres det aktivitetsdager for barn. Første helg i advent holdt museet i samarbeid med Flekkefjord husflidslag det tradisjonelle juleverkstedet. Flekkefjord museum hadde i 2016 følgende temporære utstillinger: videregående skoles årsutstilling, utstillinger med tema gatekunst i samarbeid med Smaabyen: uteutstillingen *Street Art* i Øvre park og salgsutstilling i Sjøbuene, sommerutstillingen *Wilse* – med foto fra Flekkefjord, *Sørlandsutstillingen*, VAMs vandretstilling *Bak Fasaden* og juleutstillingen *Nisser*.

Museets nye kafé og butikk, Krambua, har etter åpningen i 2015 raskt etablert seg som et populært møtested i sommersesongen, ikke minst for lokalbefolkningen. Sjøbuene er flittig brukt av ulike lag og foreninger. I 2016 ble det arrangert flere konserter, seminar, møter og kurs i Sjøbuene.

Frivillig arbeid og venneforening

Flekkefjord museum har ikke egen venneforening, men har et utstrakt samarbeid med ulike aktører innen kulturminnevernet og andre deler av kulturlivet.

Viktige samarbeidspartnere i lokalmiljøet er: Klassisk (Musikkens Venner), Flekkefjord Husflidslag, Flekkefjord Kunstforening, Flekkefjord Historielag, Flekkefjord Videregående skole, ABUP og Smaabyen Flekkefjord. Vi har også et utstrakt samarbeid med Flekkefjord kommunes kulturavdeling og ved avvikling av ulike aktiviteter knyttet til skoleferier. Kulturskolen benytter seg av museets lokaler til konserter, utstillinger etc. Ellers utføres en del dugnadsarbeid av ansattes slekt og venner.

FORVALTNING

Vest-Agder-museet forvalter totalt 96 antikvariske bygninger, ca. 60 000 gjenstander og ca. 228 000 fotografier. I tillegg kommer skipet D/S Hestmanden og spor og jernbanemateriell på Setesdalsbanen og ammunisjonsjernbanen på Kanonmuseet. Eierskap til bygg og samlinger ligger i all hovedsak hos stiftelsene og kommunene. Museet har vedtatt en samlingsforvaltningsplan og en fotobevaringsplan som er styrende for arbeidet på forvaltningsfeltet. I tillegg har det blitt utarbeidet en rapport over tilstanden til de fleste antikvariske bygningene som museet forvalter. Rapporten ligger til grunn for prioriteringer innen antikvarisk vedlikehold og bygningsvern.

Arbeid med ROS (risiko og sårbarhet)

Vest-Agder-museet mottok i 2016 tilskudd fra Kulturrådet til å gjennomføre en ROS-analyse ved alle museets avdelinger. Alle anlegg i museet har blitt gjennomgått mhp. risiko og sårbarhet ift. uønskede hendelser som brann, tyveri, hærverk, naturskade eller endringer i klima. Det har blitt utarbeidet en sikringsplan for hele Vest-Agder-museet med formål å beskytte museets anlegg og samlinger mot uønskede hendelser og følger av slike gjennom et langsiktig, systematisk sikkerhetsarbeid. Gjennom ROS-analyser skal svakheter i sikkerheten avdekkes som grunnlag for prioritering av nødvendige tiltak og en maksimal ressursutnyttelse. Arbeidet med ROS er gjennomført etter en veiledning utgitt av Kulturrådet, og en rapport med evaluering av veiledningen inngår som del av prosjektet.

Bygningsvern og vedlikehold ved avdelingene

Bygningsvernarbeidet koordineres fra Kristiansand museum, der de fleste håndverkere er lokalisert og de fleste antikvariske bygningene hører til. Museet har fortsatt store etterslep på bygningsvedlikeholdet, og håndverkerne ved de enkelte besøksmålene jobber både selvstendig og i team med resten av bygningsverngruppen. Større prosjekter har blitt satt ut til eksterne firma.

Også i 2016 har det vært stort fokus på bygningsvedlikehold ved **Kristiansand museum**.

Hovedsatsingen har bestått i oppføring av en stegeverksløpe i tilknytning til *Over heia*-stien. Bygget, som er en kopi av et faktisk bygg på Lista, ble oppført som en del av et kurs, delvis støttet av Kulturminnefondet og Fylkeskonservatoren i Vest-Agder. Kurset hadde som mål å undersøke hvordan disse sjeldne bygningene er oppført og å gjøre deltagerne bedre rustet til å delta i istandsetting, dokumentasjon og registreringsarbeid av stegeverksbygg. Museet har fått en sjelden bygningstype som kan brukes til formidling av denne byggeskikken, men også en løse som kan fungere som bruksbygning.

Gjennom året har det blitt utført forebyggende arbeider, stort sett gjennomført av innleide entreprenører. Vest-Agder-tunet og deler av Bygaden har blitt ryddet for trær som lå tett inntil bygningene. Disse utgjorde en risiko for skade ved eventuelle velt og hindret opptørrking av bygningene med vekst av grønske og råte som resultat. Både skogsryddingsprosjektet og drenering av Setesdalstunet har forbedret forholdene for langsiktig bevaring av bygningene. Setesdalstunet er drenert og en beredskapsvei, formet som en sti, er lagt over tunet. Tunet er fremkommelig både for utrykningskjøretøy, museets håndverkere og publikum, uansett vær. Arbeidet har delvis blitt finansiert av Stiftelsen UNI. Det er også foretatt grunnundersøkelser i Bygaden for å kunne prosjektere dreneringstiltak for husene der gjennom et prosjekt støttet av Kristiansand kommune. Drenering er allerede på plass rundt Børspaviljongen. For øvrig er taket på Tobakken skiftet og takrenner installert.

På **Gimle Gård** har flere av søylene blitt skrapet og malt. I tillegg har en omfattende råteskade på en av søylene blitt utbedret. Vinduene har også blitt satt i stand og malt med linoljemaling. Grunnmuren har blitt reparert og pusset med kalkmørtel og deretter kalket.

Det er igangsatt et tverrfaglig prosjekt på Gimle Gård kalt *Rom for Rom*. De nødvendige tiltak innen istandsetting, konservering og samlingsforvaltning skal dokumenteres og løses i samarbeid mellom de forskjellige fagområdene. Målet er å jobbe seg gjennom hele bygget, rom for rom. Resepsjonen var første rom som ble istandsatt. Disken ble demontert og malt, gjenstandene tilstandsvurdert og tilbakeført.

Driftsleder på **Kanonmuseet** har i samarbeid med frivillige utført maling, rydding, skjøtsel og annet vedlikehold både innendørs og utendørs på området. I 2016 har et nytt smijernsgjerde blitt satt opp rundt kanonbrønnen og gjerdet rundt kasematten har blitt reparert. En ny trapp opp til kanonen har også blitt bygd. Disse forbedringene har blitt bekostet av Forsvarsbygg Nasjonale Festningsverk, som har vedlikeholdsansvar for bunkere og fortet på Møvik. Forsvarsmuseet er ansvarlig for vedlikehold av kanonen. Inne i museumsbunkeren er det originale gassrenseanlegget reetablert, og alle luftkanaler i er tilbakeført og malt i original farge. I tillegg er en original gammel lampe overhaldt og kommet tilbake i forlegningsrommet der den ble montert i 1942.

Arbeidet med forprosjektet for servicebygg/besøkscenter på Kristiansand kanonmuseum har fortsatt i 2016, som et samarbeidsprosjekt mellom museet, Stiftelsen Kristiansand kanonmuseum og Nasjonale Festningsverk. Håpet er å komme i gang med byggingen i 2017.

Setesdalsbanen har utført betydelige arbeider på infrastruktur og materiell i 2016. Vognhallen har blitt overflatebehandlet utvendig i sin helhet og Storebu er oppgradert med innredning, varmpumper og løfteinnretning som en forberedelse til arbeidene med ferdigstilling av passasjervogn Co. 333. Videre er utbedring av råteskader og annet vedlikehold foretatt på Grovane stasjonsbygning. I tillegg har det blitt arbeidet med forprosjektet til hall for "gult materiell". Vanlige årskontroller, hovedrevisjoner og vedlikehold på vogner, lokomotiver og arbeidsmaskiner er utført. Av andre større prosjekter som er gjennomført i 2016 kan nevnes:

- Utbedring og omtrekking av setene i passasjervogn Co. 163
- Ny brannalarm på Grovane stasjon
- Reetablering av vingemur ved Rugåna bro
- Overflatebehandling av Paulen bro
- Restaurering og gjeninsetting av Langåna bro
- Sporarbeid på jernbanetomten/verkstedsområdet med ca. 400 sviller skiftet
- Svillebytting hovedspor ca. 100 sviller
- Forsterkning av skuldrene på jernbanesporet med ny masse
- Rensking av linjegrøfter og stikkrenner
- Krattrydding langs jernbanesporet

Ansatte, frivillige og eksterne håndverkere og konsulenter arbeider etter en 10 års vedlikeholdsplan for å stabilisere og sikre anlegget for fremtiden. Jernbaneverket bidrar med betydelige midler til vedlikehold og realisering av en rekke prosjekter, og både Vest-Agder fylkeskommune og Vennesla kommune har gått inn med ekstra midler til driften på Setesdalsbanen også i 2016.

Mandal museum har fått finansiert malearbeider både utvendig og innvendig på **Vigeland hus**. Høsten 2016 innvilget Stiftelsen UNI støtte til istandsetting av 11 vinduer og en vegg på Andorsengården. Mandal kommune, Vest-Agder fylkeskommune og Vest-Agder-museet bidrar også økonomisk i prosjektet som skal gjennomføres våren 2017. Mandal kommune fjernet i november den store kristtornen ved Andorsengårdens gavlvegg mot vest. Museet anser dette som positivt for bygningsvernet.

Sjølingstad Uldvarefabrik har gjennom hele året jobbet med istandsettingsarbeider på fasaden i kontorbygget, finansiert med midler fra Riksantikvaren. Istandsetting av vinduer, dører, vegger og tak har funnet sted. Utvendig er fasaden fuget på nytt og innvendig har hele butikk- og utstillingsarealet blitt satt i stand, med ny murpuss og maling av gulvet. Utvendig drenering langs bygningskroppen har også kommet på plass som et tiltak mot fremtidige fuktskader på fasaden. I garnlageret i kontorbygget har det blitt skiftet ut råtne gulvbjelker. Den ene branndøren har blitt sanert og restaurert, da det viste seg at den inneholdt asbest. Kruse Smith ble innleid for sanering, og kjernen ble erstattet, mens stålplatene på utsiden ble beholdt. Nupperommet hadde på grunn av lekkasjer i sjakta fra spinneribygget over til mellombygget fått store fuktskader. Gulvet har blitt revet opp og lagt på nytt igjen med linoleumsbelegg, slik det var opprinnelig. På spinneribygget fra 1947 ble det i 2006 installert katodisk beskyttelsesanlegg for beskyttelse mot rust i armeringsjern. Anlegget ble oppgradert i oktober 2016. På grunn av rust og dermed lekkasje, måtte matevannstanken i tilknytning til fyrkjelen fra 1979 skiftes ut. Luke og sikkerhetsventiler ble byttet i forbindelse med 5-årskontrollen.

Maskinene på Sjølingstad vedlikeholdes gjennom drift og begrenset produksjon. Dette gjelder vevstolene og andre maskiner så som kardeverk, hesple- og konemaskin, spinnemaskin, plyssemaskin og tvinnemaskin.

Ved **Lista museum** har fokuset på vedlikehold og restaurering av antikvariske bygg blitt opprettholdt gjennom 2016.

Veggene på Midthasselhuset har blitt skrappt, vasket og malt. Taksteinene på den sørvendte siden har blitt gjennomgått og byttet ut etter behov, og enkelte lekter har blitt skiftet med lokalt produserte saltvannsimpregnerte lekter. Stien ned til kvernhuset på Vansetunet er ryddet. Ny varmpumpe har blitt montert på Vanse magasin og verksted. Waages hus har fått innlagt vann. Det har blitt montert ny gangbro til 2. etasje på Østhassel redningsstasjon. Håndverker har blinket ut trevirke tiltenkt brukt til slippen. Rekkverk og kjetting på redningsstasjonen har blitt malt signalrødt. Det har blitt staket opp under Hervoll mølle.

Minnestøtten over Mathias Skeibrok på Skeibrok og minnestøtten over russiske krigsfanger på Østhassel har blitt renovert.

Flekkefjord museum har hatt fokus på vedlikehold av museumsskøyta Solstrand etter vanlige rutiner, med løpende vedlikehold og en årlig slippsetting i Egersund. I 2016 ble også skanseledning skiftet. Museets anlegg i Dr. Kraftsgate ble malt utvendig sommeren 2016. Dette sørget Flekkefjord kommune for, og arbeidene foregikk om sommeren. Malingen innebar et godt estetisk løft for anlegget, med en mindre positiv konsekvens i form av noe mindre publikumsbesøk enn vanlig.

Gjenstandsforvaltning og fotobevaring

Samlingsforvaltning var høyt prioritert også i 2016, blant annet ved at det har vært ansatt en registrator i 100 % stilling gjennom hele året, og en registrator i 50 % stilling.

Samlingsforvaltningsgruppen består i tillegg av en hovedansvarlig konservator, museets konservator med ansvar for teknisk konservering og konservatorene ved de enkelte avdelingene. Implementering av møttestrukturer og samarbeidsrutiner for å forbedre arbeidsflyten knyttet til inntak og registrering, har nå gitt uttelling, og samlingsforvaltningen har fått et skikkelig løft i år. Restriktiv inntakspolitikk gjelder ved avdelingene, og alle tilbud om gaver til museet ble vurdert nøye. Kun omtrent 40 enkeltgjenstander ble tatt inn i 2016, i tillegg til et komplett skomakerverksted fra Kristiansand sentrum, tatt inn ved Kristiansand museum. Totalt har museet nå 15960 registrerte gjenstander i Primus.

I tillegg til arbeid med museets samlinger ble også de ubemannete museene i fylket fulgt opp, både ved å hjelpe til med registreringen av større samlinger og ved å kontinuerlig svare på skriftlige eller muntlige henvendelser. Videre ble det avholdt fire timers kurs i samlingsforvaltning i regi av Vest-Agder museumsforbund, med godt oppmøte fra fylkets mindre museer. I etterkant av kurset har flere museer tatt kontakt med VAM for videre hjelp og oppfølging, både over telefon og via bistand på de ulike museene.

Innføring av "bootcamps"

I 2016 ble tiltaket med rullerende samlingsforvaltning, såkalte bootcamps, videreført. Det ble gjennomført tre bootcamps som hver gikk over to til tre dager, med flere konservatorer og registratorer samlet til stede. I mars ble flere hundre gjenstander av en samling i Flekkefjord rengjort, fotografert, registrert og fraktet til magasin i Mabergåsen. I oktober jobbet teamet i to dager ved Mandal museum, hvor en større samling fra Saanums sepefabrikk ble registrert. I desember begynte så det store arbeidet med organisering av magasinet på Setesdalsbanen. Reoler ble ryddet og vasket, rekvisitter ble merket og plassert på egen hylle, og gjenstander ble fotografert, merket og forregistrert på skjema.

Registrering av større samlinger

Samlingsforvaltningen ved Vest-Agder-museet er organisert i større, avdelingsovergripende prosjekter og samlingsforvaltning ved besøksstedene. Av større prosjekter som ikke foregikk ved konkrete avdelinger, kan fremheves spesielt registrering av Spilling rivefabrikk og registreringen av den såkalte Kilesamlingen, en samling av lirekasser og tilbehør. Ved Spilling rivefabrikk ble 750 enkeltgjenstander fra rivefabrikken smie sortert, grovt rengjort, merket med prefiks og nummer og registrert på skjema. Det ble utarbeidet et dokument for registreringene og foto av gjenstandene, som ble trykket og sendt til ansvarlige ved Spilling rivefabrikk. Noen instrumenter i Kilesamlingen har blitt gjennomgått med tanke på restaureringsbehov for å sette dem i spillbar stand, andre med tanke på oppbevaring for fremtiden.

DigitaltMuseum og digitale utstillinger

Det publiseres jevnt i forbindelse med registrering, og i år har 1000 nye gjenstander blitt tilgjengelig på DigitaltMuseum (DM). To nye digitale utstillinger har blitt produsert, begge som del av to større registreringsprosjekter: *Arkitektens kontor* og *Å drikke fra en fugl*. Det jobbes kontinuerlig med å ta nye bilder av allerede registrerte eller nylig inntatte gjenstander for å kunne bruke dem på DM, i nettartikler eller digitale utstillinger. Flere artikler på VAMs nettsider, som omhandler en eller flere gjenstander fra samlingene, har blitt produsert.

Fotosamlingene

Arbeidet med museets fotosamling pågår kontinuerlig i regi av museets fotograf, som har en delt stilling med ansvar for både museets samling og Digitale Bilder i Agder, DBA. I tillegg jobber en frivillig 20 timer/måned med digitalisering av bilder. Også 2016 var preget av arbeidet med en stor fotosamling etter fotograf Dagfinn Pettersen, *Fotosentralen* i Kristiansand. Samlingen består av 10-15 000 bilder og en rekke filmruller, og arbeidet er tilsvarende omfattende. I tillegg kom kontinuerlig oppfølging, ompakking og flytting av fotosamlinger som museet har hatt lenge i sitt eie. Flytting av den store fotosamlingen tilknyttet Kristiansand museum til magasinet i Mabergåsen fortsatte, og planlegging av arbeidet med opprydning, ompakking og flytting av en fotosamling i Mandal startet i 2016.

SAMLINGSFORVALTNING VED BESØKSTEDENE

Kristiansand museum

Kristiansand museum har omfattende samlinger, og det satses nå på å dele registreringen inn i mindre prosjekter etter gjenstandsgruppe. I 2016 var slike prosjekter: registrering av alle ølhøner i samlingen, registrering av inntaket fra arkitekt Thilo Schoders kontor i Kristiansand, fotografering av samlingen stoler på Sagmyra og registrering av samlingen av tinn som var lagret på loftet på Kongsgård. Både samlingen av ølhøner og Thilo Schoders kontor ble publisert i en digital utstilling på digitalt museum.

Gimle gård er en lukket samling, og tilføres ikke nye gjenstander. På Gimle finnes imidlertid mange malerier, og noen disse har blitt grundig gjennomgått i år. 22 av maleriene ble tilstandsvurdert, fotografert og registrert i Primus, og dette er oppstarten til en gjennomgang av alle maleriene. Arbeidet med å fotografere også de andre gjenstandene har begynt, og utvalgte gjenstander fra spisestuen og husholderskens stue ble fotografert og lagt i Primus, samt publisert på DigitaltMuseum.

Setesdalsbanen har fått en kick-start med tanke på oppryddingen og sorteringen av et større magasinrom med til dels brannskadete gjenstander. En av "bootcampene" har blitt gjennomført her, samt at de ansatte ved avdelingen har blitt opplært i å ta i bruk et "mottaksrom" for gjenstander som frivillige mener er viktige for arbeidet med jernbanevognene.

Ved **Mandal museum** har arbeidet med å ta igjen et stort etterslep begynt, og ett av tiltakene var å registrere Holmegaards samling i Primus; et etterslep fra et tidligere gjennomført flyttingsprosjekt. I tillegg har fagseksjonens registratorer jobbet med en stor samling filmer etter skolefilmsentralen, og den ble flyttet til magasin etter avsluttet prosjektperiode. En "bootcamp" har blitt gjennomført i tillegg.

Sjølingstad Uldvarefabrik har fortsatt stoffprøvebøkene, som tidligere ble sendt til forhandlere som så bestilte inn sesongens tøy; stadig skiftende ettersom trendene forandret seg. De over 2000 prøvebøkene med over 500 ulike stofftyper, har nå blitt sortert, organisert og registrert i et storstilt registreringsprosjekt. Bøkene er inndelte i god/dårlig tilstand, og en av hver er lagret i et av museets fellesmagasin. Nå er disse registrerte i Primus, og flere er tilgjengelige på DigitaltMuseum.

Ved **Lista museum** har man hovedsakelig jobbet med å skaffe oversikt over, registrere og katalogisere sjøfartsrelaterte gjenstander, samt at det også har blitt jobbet med avdelingens myntsamling.

Også **Flekkefjord museum** har fått innrykk av "bootcamp"-gruppen, og flere hundre gjenstander har blitt registrert i løpet av få dager.

Magasin og konservering

Vest-Agder-museet har flere magasiner, både i Kristiansandregionen og på Lista. I Kristiansand står magasinet på Sagmyra sentralt. Her har det vært jevnlig oppgraderinger av interiøret og opprydding i 2016, blant annet for å skape plass for nye inntak, som et helt skomakerverksted og Kilesamlingen.

I Listerregionen er magasinene Mabergåsen og MSG – magasinet for store gjenstander – de viktigste, med Mabergåsen som museets mest moderne. Mabergåsen har vært kontinuerlig vedlikeholdt og oppgradert med tanke på sikkerhet og systematisering innvendig. Både her og på Sagmyra har brann- og tyverisikring blitt gjennomgått og til dels oppgradert.

Magasinforholdene er generelt sett langt fra tilfredsstillende. Totalt rår Vest-Agder-museet over omtrent 2500 kvadratmeter med magasinplass. Behovet er mye større, og flere mindre magasiner er ikke tilstrekkelig tilrettelagt for funksjonene de skal fylle. 2016 har derfor blitt brukt til å fortsette arbeidet mot etableringen av et nytt magasin. Museets konservator med ansvar for konservering og restaurering har i løpet av 2016 utført flere restaureringsoppgaver og gitt råd til eksterne institusjoner som har henvendt seg til museet. Flere malerier har blitt konserverte av våre registratorer som er utdannet malerikonservatorer.

FORSKNING OG DOKUMENTASJON

Vest-Agder-museet er per definisjon en forskningsinstitusjon, og forskning skal være et redskap i utviklingsarbeidet ved museet. Forskningen er forankret i museets forskningsplan som følges opp av konservatorene. Det er et uttalt mål at flest mulig av museets konservatorer skal ha NMF-godkjenning, og to av museets ansatte har fått konservator NMF-godkjenning i år.

I 2016 har vi videreført sammenhengende forskningsuker for å gi konservatorene anledning til å jobbe over lengre tid og i nærhet til hverandre med skriveprosjektene. Forskning, forvaltning og formidling komplementerer hverandre i størst mulig grad ved at forskningsresultater brukes aktivt i formidling, og ved at det også forsøkes på våre gjenstander. Forskning og dokumentasjon i 2016 var hovedsakelig knyttet til militærhistorie, industrihistorie, museumsetikk og ulike gjenstander. Museets årbok som var knyttet til det store samfunnsrolleprosjektet om fattigdom, inneholdt tre artikler av museets ansatte, derav en fagfelleverdert.

Årbok/publikasjoner

I 2016 har Vest-Agder-museet utgitt to publikasjoner i museets egen serie, *Kulturhistoriske refleksjoner*. Den er delt inn i tre kategorier, hvorav den ene, *Ny viten*, er reservert for publikasjoner der nye forskningsresultater blir presentert på høyt faglig nivå. Begge årets publikasjoner tilhørte denne kategorien. I begynnelsen av november kom *antologien «... at maatte erholde en liden Hjelp.» Fattige og fattigvesenet på Agder fra 1786 til 1920* med syv artikler av tre interne og fire eksterne forfattere, som tok for seg ulike aspekter ved fattigdom og grupper av fattige opp gjennom årene. På tampen av året, i begynnelsen av desember, ble boka *Bok og ballast. Kristiansand Katedralskoles historiske boksamling* av Atle Hegland Evje lansert. Den handlet om Kristiansand katedralskole Gimles historiske boksamling med sine ti tusen bind.

I tillegg til disse publikasjonene har museet stått for utgivelsen av en bok om museenes samfunnsrolle med tittelen "Mot nye relasjoner mellom museum og samfunn," som ble laget i regi av Norsk ICOM. Boka ble utgitt på norsk og engelsk i digital form, samt i trykket versjon på norsk.

Venneforeningen ved Lista museum har utgitt en mindre årbok, og Setesdalsbanens venner utgir, i samarbeid med Vest-Agder-museet, sin publikasjon *Nytt fra Setesdalsbanen* med to nummer i året.

Prosjekter

Ikke bare greit? Om å være fattig på Sørlandet var det største felles prosjekt i 2016, og her har forskning og dokumentasjon vært spesielt viktig for å skaffe grunnlaget for formidling gjennom utstilling, nettsider og senere skoleopplegg. Museets formidlere har gjennomført omfattende intervjuer med mennesker som fortalte om hvordan det er å være fattig i dag, og vi har hatt utstrakt kontakt med flere aktører i regionen som jobber med tematikken. Forskningen var hovedsakelig knyttet til arbeidet med årbokartiklene. Resultatet av dokumentasjonsprosjektet har blitt en vandretstilling med samme tittel og ovenfor nevnte årbok. Viktigere enn selve innsamlingen av beretninger, publikasjon og utstilling har selve prosessen vært. Det overordnede målet med prosjektet var intern kunnskapsoverføring og å forankre arbeidet med museets samfunnsrolle enda mer i hele organisasjonen.

Forskernettverk

Vest-Agder-museet har også i 2016 fulgt opp samarbeidet i Forskernettverk Agder. Museet er representert sammen med Universitetet i Agder, Statsarkivet i Kristiansand og Aust-Agder museum og arkiv. Forskernettverket sto bak to arrangementer i 2016: Et vårseminar på Arkivsenter sør med temaet *Foto som kilde* og Agderseminaret. Årets Agderseminar ble holdt på Universitetet i Agder i oktober og hadde det aktuelle temaet *På vandring og på flukt. Migrasjon i historisk perspektiv*. Det ble i 2016 ikke utgitt noen publikasjon etter forrige Agderseminar. Videre vil det skje en omlegging fra trykt til digital publisering av artikkelsamlingene fra disse seminarene.

STØTTE OG TJENESTER TIL EKSTERNE AKTØRER OG MUSEER

Prosjektmidler til små museer og andre aktører på det kulturhistoriske feltet i Vest-Agder

Vest-Agder-museet hadde 200 000 kroner til utdeling i prosjektmidler til museer uten fylkeskommunalt driftstilskudd i 2016. Søknadsrunden er også åpen for andre aktører på det kulturhistoriske feltet. Av disse ble kr 180 000 fordelt. Disse fikk tilskudd:

Søker	Kommune	Prosjekt	Sum tildelt
Lister Utvandrer museum	Kvinesdal	Utstilling av smykker m.m.	kr 10 000
Søgne zoologiske museum	Søgne	Glassmontrer	kr 10 000
Bakke Kulturhistoriske forening	Flekkefjord	Kulturløyper m.m.	kr 20 000
Knabenprosjektet	Kvinesdal	Lyssetting av tårn + infotavle	kr 20 000
Lista naturmuseum	Farsund	Montere og belysning	kr 15 000
Kulturtorvet Lindesnes	Lindesnes	Skulpturprosjekt	kr 45 000
Stiftelsen Porsmyr	Sogndalen	Diverse prosjekter	kr 40 000
Lyngdal kultursenter	Lyngdal	Skilting fangebrakke	kr 10 000
Åseral minne	Åseral	Utbedring av utstilling	kr 10 000
Totalt			kr 180 000

Tjenester til eksterne samarbeidspartnere og museer

VAM yter også råd og faglig bistand. Tjenesten er gratis og er tilgjengelig for museer, lag og foreninger og andre som arbeider med kulturhistorisk materiale og formidling. I 2016 har det blitt gitt slik bistand til Lister Utvandrer museum angående smykkeutstilling, Lyngdal kommune angående skilting av russerbrakke på Hausvik fort og Sirdal fjellmuseum, Kvæven, vedrørende rehabilitering av utstilling. Museet tilbyr også utlån av utstillingsutstyr og utskriftstjenester til sterkt reduserte priser, til andre museer og samarbeidspartnere. Tjenesten har i liten grad vært benyttet i 2016.

Innen bygningsvern bistår VAM med rådgivning og bistand, både til museer, privatpersoner og fylkeskommunen. Museet mottar også flere henvendelser om råd i forbindelse med konservering, gjenstandshåndtering- og restaurering. Vi har holdt et vellykket kurs i samlingsforvaltning for ubemannede museer i samarbeid med Vest-Agder museums lag. Som følge av dette kurset har vi vært hjelpelige med å skaffe utstyr for gjenstandsregistrering og generelt fått mange oppfølgingshenvendelser. Inntrykket er at kurset ga inspirasjon til oppstart av registrering av gjenstandssamlingene ved flere små museer i fylket.

DIGITALE BILDER I AGDER (DBA)

Digitale Bilder i Agder (DBA) har i 2016 hatt fotograf Arve Lindvig ansatt i en stillingsressurs på 50 %. Ved utgangen av 2016 passerte DBAs bildebase 56 000 publiserte bilder. Med utgangspunkt i henvendelser til bildebasen, har det i løpet av 2016 blitt opprettet 173 nye kundemapper som inneholder et bildeutvalg på rundt 1000 bildefiler – mot henholdsvis 128 kundemapper og 665 bildefiler i 2015. Vi har i 2016 fortsatt å praktisere "første bilde gratis" til privatkunder. Bestillingene har kommet via telefon og rundt 130 e-poster. I tillegg har vi fått inn over hundre e-poster med tilleggs kommentarer eller rettelser til bilder. Disse er tilført bildene som vises på nettstedet dbva.no. I løpet av 2016 har det blitt skannet ca. 4 500 bildefiler, som etter hvert blir å finne på DBA. Det er fortrinnsvis bilder fra Fotosentralen/ Dagfinn Pettersen.

Utover håndtering av kundehenvendelser og digitalisering har DBA vært synlig gjennom foredrag og presentasjoner, blant annet på Arkivsenter sør i anledning arrangementet *Foto som kilde og Slektsforskerdagen*. Det er også holdt møter med kommende medlemmer i DBA i Aust- og Vest-Agder. DBA har samlet og levert bildeutvalg til Oddersjaas jubileumsmarkering, til Peter Lukas' bok, *Forandring Kristiansand*, og bokprosjektet *Bok og ballast*. Domenet *agderbilder.no* er sikret med tanke på at Aust-Agder etter hvert får mer plass i bildebasen. Ved utgangen av året var det publisert totalt ca. 10 200 bilder i bildedelingsbasen Flickr.